

Topi Ylämäki 1500345, SO15KA

Toiminnallisuus ja mentorointi ohjausmenetelminä nuorten työpajatoiminnassa

Opinnäytetyö
Sosionomi

2017

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä Topi Veli Juhani Ylämäki	Tutkinto Sosionomi (AMK)	Aika Lokakuu 2017
Opinnäytetyön nimi Toiminnallisuus ja mentorointi ohjausmenetelminä nuorten työpajatoiminnassa		38 sivua 3 liitesivua
Toimeksiantaja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu (Xamk)		
Ohjaajat Jaana Poikolainen ja Auli Jungner		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö toteutettiin osana Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun ja Metropolian yhteishanketta. Matti – Miesten matkat työhön, jonka rahoittaja on ESR 2016–2018. Matti-hankkeen tarkoituksena on etsiä uusia voimavaraistavia ohjausmalleja 15–29-vuotiaille nuorille miehille. Ohjausmalleja etsitään järjestämällä nuorten työpajoille elämäntietokupajoja, joiden tavoitteena on ehkäistä työttömyyttä sekä alentaa ylisukupolvisen työttömyyden riskiä. Ohjausmalleja pyritään käyttämään osana nuorten työpajatoimintaa, sekä hyödyntämään tulevaisuudessa moniammatillisessa kasvatus-, nuoriso-, terveys- ja sosiaalityössä.</p> <p>Matti-hankkeen elämäntietokupajoja järjestettiin Kouvolassa ja Helsingissä. Kouvolan toteutuspaikkana oli Ote Nuorten työpaja ja Helsingissä Stadin nuorten metalliverstas. Elämäntietokupajat olivat vapaaehtoisia. Toiminnalla pyritään tarjoamaan nuorille työ- ja opiskelupaikkoihin liittyvää kokemuspohjaista tietoutta. Elämäntietokupajoilla annetaan nuorille valmiuksia olla yhteiskunnan vaikuttava jäsen.</p> <p>Kehittämistyössä keskityttiin sisällyttämään mentorointitoimintaa ja toiminnallisen ohjauksen nuorten pajatoimintaan. Nuorten pajoilla toteutettiin elämäntietokupajoja viisi kertaa, kolmen tuntia kerrallaan. Elämäntietokupajoille tuotiin uutena ohjausmuotona mentorointia, jossa pajojen ulkopuoliset, yleensä iäkkäämmät henkilöt kertoivat elämäntietokulusta. Elämäntietokupajojen toimintaan osallistui viisi mentoria ja kymmenen työpajan nuorta.</p> <p>Opinnäytetyössä keskitytään mentoroinnin ja toiminnallisuuden analysointiin osana nuorten pajatoimintaa. Kehittämistyö toteutettiin kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmin. Tietoa kerättiin puolikonstrukturoidulla teemahaastatteluilla, joihin osallistui 7 nuorta. Kerätty tieto on tutkimusluvullista. Se on litteroitu ja anonymisoitu. Tutkimusluvut on kysytty nuorilta sekä Kouvolan kaupungilta. Opinnäytetyön tilaajana toimi Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.</p>		
Asiasanat Ohjaus, mentorointi, toiminnallisuus, nuorten pajatoiminta, elämäntietokulku		

Author	Degree	Time
Topi Ylämäki	Bachelor of Social Services	October 2017
Thesis Title		38 pages 3 pages of appendices
Activity and mentoring based guidance in adolescents' workshops		
Commissioned by		
Xamk University of applied sciences		
Supervisor		
Jaana Poikolainen & Auli Jungner		
Abstract		
<p>Thesis was sponsored by Xamk, a partnered project by the University of applied sciences in southeastern Finland and Metropolia's University of applied sciences in Helsinki. The thesis was ordered by Southeastern University of applied sciences.</p> <p>The "Matti Men's Road to Employment" project was assigned by ESR in 2016–2018. The goal of the Matti project was to empower and provide guidance for young men aged 15 – 29 by providing weekly "life journey" workshops for adolescents. These voluntary workshops sought to lower the risk of unemployment and provided guidance models covering multi-professional education, youth, health and social work.</p> <p>The Matti project held two Life Journey workshops including the Ote Adolescents workshop in Kouvola and the "Stadi's" metal work-shop in Helsinki. Life Journey workshops were held five times, once a week, three hours per session. The new guidance formula included mentoring, in which third party adults, usually older in age, participated in the workshops, and shared stories of their experience throughout life. Five mentors and ten adolescents took part in Life Journey workshop activities.</p> <p>Development work was fulfilled with qualitative research methods. All research was permitted, anonymized and transcribed through recorded interviews in which seven adolescents participated in.</p>		
Keywords		
Guidance, Mentoring, Activity based guidance, Adolescents' workshops, Life Journey		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TYÖTTÖMYYS JA NUORET.....	8
2.1	Nuoret muuttuvassa yhteiskunnassa.....	8
2.2	Nuorten työttömyys.....	10
2.3	Työttömyyden ehkäisykeinoja.....	12
3	NUORTEN PAJATOIMINTA.....	13
3.1	Pajatoiminta Suomessa.....	14
3.2	Erilaiset pajatyypit.....	15
3.3	Kokemuksia pajatoiminnasta.....	15
4	ELÄMÄNKULKU.....	17
4.1	Elämäntulkku osana kehittämistyötä.....	18
4.2	Elämäntulkkupaja, Matti-hanke.....	19
5	ELÄMÄNKULKUPAJOJEN TOIMINTASUUNNITELMA.....	20
5.1	Elämäntulkkupajojen eteneminen.....	20
5.2	Kehittämistyön tehtävät ja tavoitteet.....	23
5.3	Tiedon kerääminen ja analysointi.....	23
6	KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET.....	24
6.1	Elämäntulkkupajan keinot.....	25
6.2	Elämäntulkkupajoista.....	27
6.3	Mentorointi elämäntulkkupajoilla.....	29
6.4	Sosiaalialan työkalut elämäntulkkupajoilla.....	32
6.5	Toiminnallisuus osana pajoja.....	37
6.6	Nuorten itserefleksio osana onnistunutta ohjausta.....	38
6.7	Toiminnan kehittäminen.....	38
7	YHTEENVETO & JOHTOPÄÄTÖKSET.....	41
7.1	Onnistumisen arviointi.....	41
7.2	Kehittämistyön validiteetti.....	43

7.3 Kehittämistyön tutkimusetiikka.....	43
8 POHDINTA.....	44
LÄHTEET.....	46
KUVALUETTELO	49
LIITTEET 1. TAULUKOT	49
LIITTEET 2. TUTKIMUSSUOSTUMUS	50
LIITTEET 3. MATTI / HAASTATTELURUNKO / ELÄMÄNKULKUPAJAT.....	52

1 JOHDANTO

Käsillä oleva opinnäytetyö on tehty Kouvolassa järjestetyn Matti – Miesten matkat työhön -hankkeen elämäkulkupajan pohjalta. Toteutuspaikkana toimi OTE nuorten työpaja. Kehittämishankkeen tavoitteina oli löytää uusia voimavaraistavia työttömyyttä ehkäiseviä malleja 15–29-vuotiaille nuorille. Matti-hankkeen uusien ohjausmallien tarkoituksena oli auttaa nuoria saamaan kosketusta työelämään. Nuorten miesten voimavarojen lisäämisellä edistetään hyvinvointia ja ennaltaehkäistään ylisukupolvisen työttömyyden uhkaa. Nuoria miehiä tuetaan kertomalla erilaisista kouluttautumis- ja työllistymismahdollisuuksista heitä itseään eniten kiinnostavalle alalle (Xamk 2017.)

Roolini Matti-hankkeen elämäkulkupajassa sai alkunsa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun opinnäytetyön tilauksesta. Omat motiivini toimivat kuitenkin vahvasti kehittämistyön rinnalla jo alkumetreiltä lähtien. Kehittämistyössä pääsen tuomaan työpanokseni kehittämistyölle ja jakamaan kokemuksiani nuorena miehenä nuorille miehille.

Opinnäytetyöni keskeisinä aiheina ovat nuorten toiminnallisen ohjaamisen ja mentoroinnin merkityksen rooli osana nuorten työpajatoimintaa. Opinnäytetyöhön on kytketty nuorten haastatteluja puolikonstrukturoidusta teemahaastattelusta jota voi tarkastella liitteestä, liite 3. Matti/haastattelurunko/elämäkulkupajat. Keskeisinä kehittämistyön tavoitteina Matti-hankkeen elämäkulkupajoilla oli löytää uudenlaisia juurrutettuja ohjausmalleja pajatoimintaan, ja opinnäytetyö keskittyy analysoimaan saatua materiaalia toiminnallisista ohjaustuokioistani. Opinnäytetyössä pyrin hyödyntämään laajalti elämäkulkupajoilta saatua tietoutta. Hyödynnän kirjallisuutta sekä artikkeleita vähemmän.

Elämäkulkupajojen ohjausmalleina käytettiin mentorointitoimintaa ja toiminnallista ohjaamista. Mentoroinnilla pyrittiin antamaan nuorille uudenlaisia näkemyksiä ja ajatuksia omiin urasuunnitelmiinsa. Mentoreina toimivat pajan ulkopuoliset, Kouvolan kaupungin alueella asuvat miehet. Mentorointi on Suomessa suhteellisen uusi tapa, ja siksi siitä lähdettiinkin etsimään uudenlaisia malleja työpajatoimintaan.

Toiminnallisessa ohjauksessa keskityin nuorten oman elämänkulun tarkaste-
luun ja mahdollisten haasteiden yhdessä pureskeluun. Pajakerroilla käytin
hyödyksi sosiaalialalla hyödynnettäviä toiminnallisia menetelmiä, jotka auttai-
sivat nuoria miettimään pajoilla käsiteltyjä asioita sekä heidän omaa elä-
määnsä kokonaiskuvana. Toiminnallisilla menetelmillä pyrin muun muassa he-
rättämään itsereflektiota ja edistämään mahdollisten henkisten lukkojen avaa-
mistä Toiminnallisuus oli osana pajatoimintaa ruoanlaiton, taiteellisen toimin-
nan ja taululle kirjaamisen muodossa.

Toiminnallisten ohjaustuokioideni lisäksi keräsin materiaalia ohjauspäiväkir-
jaani jokaisesta pajakerrasta. Pyrin tarkastelemaan pajakerroilta ja ohjaus-
tuokioista löytyviä uusia niin sanottuja porkkanoita ja niiden hyödyntämismah-
dollisuuksia tulevaisuuden pajatoiminnassa.

Matti-hanke on yksi Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun sekä Helsingin
Metropolia ammattikorkeakoulun yhteishankkeista. Hankkeen tuottamia oh-
jausmalleja voitaisiin sittemmin hyödyntää kasvatus-, nuoriso-, terveys- ja so-
siaalityössä. Näiden ohjausmallien tarkoituksena on lisätä nuorten miesten ko-
kemuksellisuutta osaamisesta, itseohjautuvuudesta, yhteisöön liittymisestä ja
osallisuudesta (Xamk 2017).

Hankkeen hallinnoijana toimii Metropolia ja osatoteuttajana Xamk. Muita yh-
teistyökumppaneita ovat Työväen sivistysliitto, TSL, Kouvolan yrittäjät, Kouvo-
lan latu ja Kouvolan seudun eläkeläiset. Hankkeen painoaloina ovat kestävä
hyvinvointi ja luovat alat.

Opinnäytetyöni materiaalia on kerätty kvalitatiivisin menetelmin puolikonstruk-
turoidulla teemahaastattelulla, keräämällä kokemuspohjaista päiväkirjaa elä-
mänkulkupajojen etenemisestä sekä käyttämällä pajakerroilla tuotettua taulu-
materiaalia. Osaroolinani toimin nuorten toiminnallisissa ohjaustuokioissa.
Matti-hanke on toteutettu yhteistyössä projektipäällikkö Jaana Poikolaisen
kanssa Kouvolan seudulla, ja aloitimme yhteistyön joulukuussa 2016. Keskei-
set käsitteet opinnäytetyössäni ovat ohjaus, toiminnallisuus, mentorointi, nuor-
ten pajatoiminta ja elämäntilanne.

2 TYÖTTÖMYYS JA NUORET

Syrjäytyminen ja työttömyys ovat koskettavia aiheita nykypäivän Suomessa. Syrjäytymisen ja työttömyyden ennaltaehkäisyksi ja työttömien avustamiseksi on kehitetty erilaisia toimintamalleja valtakunnallisesti sosiaali- ja terveysaloille. Matti-hanke on yksi näistä hankkeista.

Suomalaisessa työelämäkulttuurissa keskeisinä arvostuksen kohteina on nähty hyödyllisenä oleminen sekä työelämään kiinnittyminen. Varhaisaikuisuudessa itsenäistyminen on yleistä. Työllisyys on tärkeässä asemassa suomalaisen yhteiskunnan normeissa. Yksilön selviytymiskyvykkyys kulkee onnellisuuden kanssa käsi kädessä ja siksi esimerkiksi työttömät syrjäytyvät työllisiä helpommin.

Globaalit muutokset sosiaalisissa ja ekonomisissa rakenteissa vaikuttavat lasten, nuorten ja aikuisten elämäään muutoksiin. Asenteet hyvinvointivaltioissa ovat muuttuneet varsinkin nuoria ja heidän työuraansa kohtaan. Aikuisuuteen liittyvät peruspiirteet ovat muuttuneet viime vuosina, ja painotus on siirtynyt vakaaseen työhön, arvokkaiisiin taitoihin ja taattuun asumiseen (Aitken 2001 ja Ruddick 2003, Jeffrey 2010 mukaan.) Työmarkkinoiden muuttuminen on vaikuttanut osaltaan työllisyyden ja työttömyyden käsitteisiin. Työelämässä voidaan olla muutenkin kuin elinikäisellä työsopimuksella. Työttömyys on muuttunut enemmän arkiseksi asiaksi. Vanhan näkemyksen mukaan vedottiin yksilön saamattomuuteen, mikäli hän ei ollut töissä.

2.1 Nuoret muuttuvassa yhteiskunnassa

Nuorten työttömyys on mittava ongelma. Työttömyyden ja syrjäytymisriskin kulkiessa käsi kädessä työllistyminen puhuttelee lähes jokaista Suomen kansalaista. Työllistyminen ja työllisyys on määrittävä osa yksilön identiteettiä – ”...joutenoloa ei arvosteta yhteiskunnassamme, sitä pidetään jopa ’huonona’ elämänä” (Falk & Mäenpää 1977, 202). Työttömyyden lisääntyessä herää hälyttävä tarve varhaiseen puuttumiseen. Varsinkin varhaisaikuisuuden portilla olevia nuoria tulisi kannustaa työelämään, koska koulutusmahdollisuudet ovat

laajat ja hyvin tuetut. Työmarkkinoiden huono tilanne heikentää motivaatiota ja lisää epävarmuuden tunnetta.

Nuorten parissa toimiva varhainen sosiaalityö on tärkeää kansantalouden kannalta. Sosiaalipolitiikkamme olisi hyvä turvata tulevaisuuden työvoimamme työkyvykkyys ja hyvinvointi, eikä ajaa pakotettuihin päätöksiin. Nykyisten opiskelu- ja työllistymisneuvonnan mukaan tulisi seurata haaveita, mutta yhteiskunta tarjoaa siihen niukat eväät.

Nuorille aikuisille voi kertyä suuri nippu haasteita elämän edetessä aikuisuuden porteille. Tyypillisimpiä ongelmia monella nuorella ovat esimerkiksi päihitteiden väärinkäyttö, velat, maksuhäiriöt, koulun keskeytyminen, työttömyys ja yhteiskuntaan kiinnittymättömyys. Nuorten integroituminen yhteiskunnan jäseniksi on osa toimivaa sosiaalipolitiikkaa (Karjalainen & Blomgren 2004, Kanaoja ym. 2010 mukaan). Sosiaalityö on ratkaisevassa roolissa syrjäytymisen ehkäisyssä. Kokonaiskuvaa saavutetusta hyödystä tulee seurata, ja ennaltaehkäisevä työ voisi olla osana esimerkiksi ratkaisemassa kasvavaa nuorten työttömyyttä.

Nykyisillä työmarkkinoilla työtä on vähemmän tarjolla kuin mitä on vapaana olevaa työvoimaa. Nuorille on mainittu usein siitä, että he eivät ole työssä, vaikka todellisuudessa he eivät pysty vaikuttamaan työmarkkinoiden työvoiman tarpeeseen (Chadderton & Colley 2012). Nykyisen sukupolven nuoria kannustetaan seuraamaan unelmia entisen työllistymispakon sijaan. Vapaampi ja vastuullinen urapolku voi kuitenkin olla monessa tapauksessa liian rankka Nuoren omat lähtökohtaiset psyykkiset, fyysiset, taloudelliset tai henkiset pääomat voivat olla puutteelliset, mutta myös omat voimavarat voivat olla heikot. Itsenäistyminen ja pärjääminen omassa elämässä on haastavaa.

Ennaltaehkäisevä ote syrjäytymisen ja työttömyyden ehkäisyssä korostuu varsinkin nuorten parissa. Olennaista olisi korostaa varhaisessa vaiheessa tehtävään vaikutukseen. Ennaltaehkäisevässä työssä tulisi tavoittaa mahdollisimman monta nuorta, ennen motivaatiotason alenemista. Nuoruudenaikaiset kokemukset työllisyydestä ja elämästä tuovat ratkaisevan merkityksen nuoren identiteetin kehittymiseen. (Saarenheimo, ym. 2014, 94.) Positiivisten kokemusten ajaminen matalan kynnyksen apukeinoihin, kuten pajoihin, auttaa

nuorta kehittymään tarvittavaan suuntaan. Matti-hankkeen elämänkulkupajoilla pyrimme korostamaan omaehtoisuutta, itseohjautumista ja oman motivaation tärkeyttä uravalinnoissa. Tällä kokemuksellisuudella pyrimme herättämään positiivisia ajatuksia urapoluista ja välttämään niin sanottua ”ylhäältä alas” sanelua. Nuorille annettiin mahdollisuudet tarkastella omaa elämäntilannetta ja haaveitaan, eikä heille asetettu tavoitteita ohjaajien toimesta.

2.2 Nuorten työttömyys

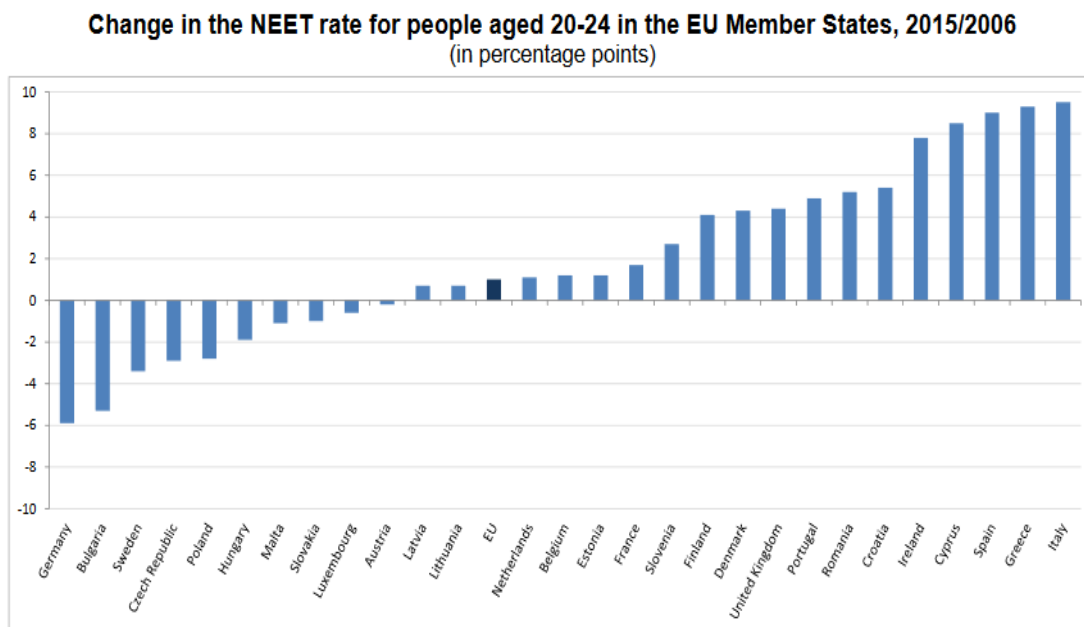
Alati yleistyvä nuorisotyöttömyys ja tarvittava ammatillinen osaaminen ovat työmarkkinoilla haasteita. Yhteiskunnan rakenteiden muuttuessa ja työmarkkinoiden kehittyessä työttömyyskäyrät ovat olleet jonkin aikaa nousussa. Suomalaista yhteiskuntaa ja sen työmarkkinoita ovat koetelleet monet eri muutujat. Nuoriin kohdistuvana merkittävänä painostavina osatekijöinä voisi nähdä 90-luvun lamavuodet, heikon talouden ja kasvavan nuorisotyöttömyyskäyrän.

Varhainen itsenäistyminen on ollut jo pitkään osa suomalaista kulttuuria. Aikainen koulusta lähteminen ja nopea työllistyminen ovat monen nuoren pyrkimyksenä varhaisaikuisuudessa (Dorsett & Lucchino 2014). Itsenäistymiseen liittyvät haasteet liikkuvat yleensä taloudellisissa ongelmassa, epävarmuuden sietokyvyssä ja henkisten resurssien puutteellisuudessa. Töihin pääseminen olisi ihanteellista mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, mutta onnistunut irrottautuminen on vain marginaaliryhmän todellisuus. Itsenäistymiseen liittyvät avainkysymykset ja nuorten omien rahkeiden tarkastelu tulisi tapahtua ennen talousahdinkoa, mahdollista syrjäytymistä ja muita ongelmia.

Kansainvälisesti toimeettomia nuoria kutsutaan NEET nuoriksi – Not in education, employment or training – suoraan käännettynä: nuoria jotka eivät ole koulutuksessa, työssä tai harjoittelussa. Suomalaisille tutumpi käsite on kuitenkin välistä pudonnut nuori.

Euroopan kansainvälisen tiedotussivuston (Eurostat) mukaan Suomalaisten nuorten toimeettomaksi jäämisen prosentuaaliset luvut ovat olleet nousussa 2006 vuodesta vuoteen 2015. Prosentuaalista nousua on ollut noin viisi prosenttia, katso taulukko alla (Taulukko 1.). Lukujen kehitys huonompaan suun-

taan kertoo osaltaan Suomen heikosta taloudellisesta tilanteesta. Työttömyyteen liittyvät asiat ovat kuitenkin monen tekijän summa, johon voidaan laskea ylisukupolvinen työttömyys, heikot lähtökohdat, aluekohtaiset haasteet ja niin edelleen.

Taulukko 1. Eurostat, Change in the NEET Rate for people aged 20 – 24.

Nuorten omien näkemysten mukaan NEET-nuorena lokeroidaan kyvyttömäksi koulutukseen ja työmarkkinoille, annetaan matalan akateemisen tietouden ja kokemuksen puuttumisen arvot sekä yleistetään huonon itsetunnon omaavaksi (Thompson 2011). Työttömänä oleminen voi olla yhteiskunnan stigma nuorelle siitä, ettei hän ole onnistunut rakentamaan uraansa tarpeeksi hyvin. Uravalintoihin, työllistymismahdollisuuksiin ja erilaisiin urapolkuihin täytyisi saada selkeää apua.

Nuorten ongelmienkäsittelyssä pyritään kasvattamaan nuoren omia voimavaroja antamalla riittävät kouluttautumis- ja työmahdollisuudet. Työttömänä, kouluttautumattomana, mahdollisesti toimeettomana oleva nuori tulisi ohjata yleisesti paja- tai projektitoimintaan. Tällaisessa sosiaalityössä voi kuitenkin piillä ongelmana sattumanvarainen palveluihin ajautuminen sekä mahdollisuus siihen, että nuori ei saa tarvitsemaansa apua (Kananoja ym. 2010). Pajatoiminta ei kaikissa tilanteissa pysty vastaamaan tarvittaviin koulutus-, kuntoutus- ja työllistymistarpeisiin. Pajatoimintaa tulisi kuitenkin aina käsitellä välivaiheena nuoren elämässä. Nuorten pajatoiminta toimii ohjaajien ja muiden vaikuttajien

kautta ja heidän henkilökohtainen työotteensa vaikuttaa aina saavutettuun hyötyyn, nuoren aktivoimiseen ja motivoimiseen.

Nuoriin kohdistuu paljon erilaisia painostavia tekijöitä. Elämäkulkupajalla haastateltu nuori kommentoi työllisyys- ja opiskelutilannetta seuraavasti:

”On vähä sellainen fiilis, että se on kauheen painostettu ja tuomittu kulku ihmisellä että, jos et sä opiskele, niin sä oot huono ihminen. Jos et sä mee töihin, niin sie oot huono ihminen, ainaki tosi monen silmissä. Se on sellainen et se tarvii muutosta, tosi paljon.”.

2.3 Työttömyyden ehkäisykeinoja

Työttömien määrä on ollut viimeisen vuosikymmenen aikana varsin suuri. Varsinkin nuorten keskuudessa on ikävästi yleistynyt trendi joko valmistua työttömäksi tai ajautua toimeettomaksi.

Nuorille tarjotaan jatkuvasti uudenlaisia matalan kynnyksen palveluita, joissa he voivat päästä keskustelemaan työmaailmasta ja omasta urasta. Nuorten kanssa tehtävässä sosiaalityössä keskeisiä elementtejä ovat luottamus ja pitkäjänteisyys. Luottamussuhteelle optimaalista olisi, että sama sosiaalityöntekijä tekisi samojen nuorien kanssa töitä. Kiinteä työskentelysuhde alan ammattilaisen kanssa, aikuisen kanssa, on nuorelle äärimmäisen tärkeää. (Suikkanen & Linnankangas 2004, Kananoja ym. 2010 mukaan.) Työskentely samojen ihmisten kanssa rakentaa luottamussuhteen lisäksi yhden linjan ratkaisuja, eikä nuori ajaudu ammattilaiselta toiselle. Monen toimipisteen ja uusien ihmisten jatkuva näkeminen voi saada aikaan tuskastumista sekä motivaation laskemista.

Työttömyyttä ehkäisevät menetelmät ovat tärkeitä. Erityisesti se korostuu nuorten kohdalla. Nuorisotakuu, koulutustakuu, etsivä nuorisotyö, osallistava sosiaaliturva ja pilottihankkeet ovat eräitä lukuisista nuorille suunnatuista työttömyyttä ehkäisevistä palveluista. (STM.) Nuorten, joilla ei ole aikaisempaa

työuraa, on huomattavasti hankalampi päästä kiinni työmarkkinoille, kuin vanhempien ja kokemusta omaavien henkilöiden.

”Valtakunnallisesti yhteistyön joustavuutta haittaavien esteiden purkaminen ja edellytysten luominen nuorten aktiiviselle koulutus- ja urasuunnittelulle ovat avainasemassa” (Suikkanen & Linnakangas 2004, Kananoja ym. 2010 mukaan.)

Suomessa työttömille ja pitkäaikaistyöttömille tarjotaan erilaisia työttömyyttä ja syrjäytymistä ehkäiseviä palveluita. Kuten yhteiskuntamme rakenteet kertovat, on työmarkkinoille kiinnittäytyminen ja työn tekeminen itsessään parhaimpia keinoja köyhyyttä, eriarvoisuutta ja syrjäytymistä ehkäisevinä keinoina. Työmarkkinoiden ja työelämän muutoksiin, on kyettävä vastaamaan ennalta. (STM.) Syrjäytymisen riski on aina suurempi, mitä pidemmälle työttömyys ehtii jatkumaan. Työttömyyden pitkittyessä myös uudelleenkouluttautumisen ja työllistymisen motivaation voisi nähdä laskevan.

3 NUORTEN PAJATOIMINTA

Nuorten työpajoista voidaan puhua työyhteisöinä. Työpajatoiminnassa keskeisimmät tavoitteet painottuvat nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn, elämänhallinnan parantamiseen, koulutukseen ohjaamiseen sekä työelämästä kiinnostumisen herättämiseen.

Työpajojen toiminta on monialaista, ja se sijoittuu Suomen palvelurakenteessa julkisen sektorin sosiaalipalveluihin. Koulutusmahdollisuuksien avaaminen nuorille ja heidän saaminen avoimille työmarkkinoille ovat tavoitteina jokaiselle. (AVI 2016.) Työpajatoiminnassa nuorista kasvatetaan osaavia yhteiskunnan jäseniä. Jokainen työpajalla oleva nuori on yksilö, eikä ole olemassa parasta ohjauskeinoa, mutta yhdistävä tekijä jokaiselle nuorelle on heidän haasteellinen elämäntilanteensa. Pajatoiminnan aikana nuori pääsee tarkkailemaan ja ihmettelemään ympäröivää yhteiskuntaa, ja saamaan yksilöllistä valmennusta omalle uralleen.

Valtakunnallinen työpajayhdistys on tehnyt taustoitusta Suomen pajatoiminnan nykyisestä tilanteesta. Taustoituksessa käy ilmi vuoden 2015 nuorten määrät työpajoilla, toiminnan laajuus ja läänikohtainen työpajojen tilanne. Valtakunnallisesti nuoria oli pajoilla noin kaksikymmentäviisituhatta nuorta, miesten osuus tästä on viidentoistatuhannen luokkaa. Pajatoimintaan osallistuvien määrän kehitys on nousussa edellisiin vuosiin verrattain. (TPY 2015.)

3.1 Pajatoiminta Suomessa

Työpajatoiminnassa painotetaan käytännön pedagogiikkaa. Työvalmennuksen kautta tapahtuva oppiminen tapahtuu lähes aina fyysisesti tekemällä ja toimimalla. Työpajojen ympäristöt ovat työvaltaisia ja yhteisöllisiä, jotka vahvistavat nuoren työyhteisöosaamista, työkykyä ja sosiaalisia valmiuksia (TPY 2015.) Tulevaisuudensuunnittelua pyritään vahvistamaan pajatoiminnassa. Nuorten rutiineista ja elämänhallinnasta pyritään tekemään mahdollisimman tasaista ja muutoksia kestävää.

Toiminnallisesti oppiminen mahdollistaa jokaiselle nuorelle samanlaiset lähtökohdat. Toiminnallisesti tehdessä yleensä myös eriarvoisuuden tunteet poistuvat – jokainen on samassa veneessä. Pienissä työyhteisöissä toimiminen parantaa työyhteistoimintaa ja kehittävät nuorelle välttämättömiä sosiaalisia taitoja, jotka auttavat myös työmarkkinoille pääsyssä.

Nuorten työpajatoiminnasta on säädetty nuorisolaissa (21.12.2016/1285). Tässä nuorisolaissa määritellään pajatoiminnan toimintakuva, tehtävät, nuorta itseään koskevan tiedon saannin ehdottomuus, tietoisuus huumausainetauksesta sekä valtionavustuksen myöntämisestä. Nuorisolain olemassaolo takaa jokaiselle nuorelle tasa-arvoisen kohtelun pajatoiminnassa ja osana palvelujärjestelmää.

Tarkentavia kohtia nuorten pajatoiminnasta lukee nuorisolain (2016) sisällä 4 luvussa 13§: ”Tehtävänä on valmennuksen avulla parantaa nuoren valmiuksia päästä koulutukseen, suorittaa koulutus loppuun ja päästä avoimille työmarkkinoille tai muuhun tarvitsemaansa palvelukseen.” Nuorisolaki on turvaamassa

yhteiskunnan jäseniksi kyvykkäiden nuorten kasvua ja tarvittavaa tukea.

3.2 Erilaiset pajatyypit

Työpajoilla on yhteinen tavoite: saada nuoret aktivoitua ja kiinnostumaan oman työuran rakentamisesta. Työpajoja on monenlaisia ja valmennusyksiköitä on lähes jokaiselta alalta. Pajanuoret ovat täyttämässä omaa velvollisuuttaan työtehtävissä, jotteivät jäisi täysin toimeettomiksi. Nuoret saavat pajoilta arvokasta työkokemusta, arjenhallintaan liittyviä elementtejä muun muassa päivärytmin myötä ja tarpeellista kannustusrahaa valtiolta eri tukien muodossa. (TPY 2015).

Työpajoja on olemassa laaja repertuaari, muun muassa: puu ja rakennus, tekstiili, starttivalmennus, kiinteistöhuolto ja muu kunnossapito, siivous, tuotemyymälä, kahvila ja ravintola, kuljetus, seinätön paja, metalli, kierrätys, alihankinta ja kokoonpanotyö, media ja mainonta, taide ja kulttuuri, tietotekniikka, toimisto, auton huollot ja korjaukset, kotipalvelu, pesulapalvelut, sähkö- ja elektroniikkakuorman purku ja muilla aloilla esimerkiksi keittiö, kirpputori, pienkorjaamo, audio-, video-, ja bändi-pajoina (TPY 2015). Työpajojen kirjo on kattava, sillä yksilöiden kiinnostuksen kohteet vaihtelevat. Olennaista on, että tekemistä löytyy jokaiselle nuorelle.

3.3 Kokemuksia pajatoiminnasta

Nuorten pajatoiminnassa nuoret pääsevät avoimeen ympäristöön, jossa lähes kaikki nuoret jakavat toistensa kanssa samankaltaiset elämännhallinnalliset haasteet. Ongelmat päihteiden kanssa, vaikeudet itsenäistymisessä, päivärytmin olemattomuus, heikot vuorovaikutustaidot sekä toisiinsa yhteydessä olevat ongelmat voivat olla nuorten elämässä keskeisiä haasteita. Pajatoiminta on hyvä ympäristö kartuttaa käytännön kokemusta, harjoitella työelämän vaatteita sekä harjaannuttaa omia vuorovaikutustaitoja.

”Kaikkia työpajanuoria yhdistää yksi asia. Nuori on elämäntilanteessa, jossa hän on muotoilemassa omia ratkaisujaan ja tekemässä valintoja, etsimässä itseään ja ihmettelemässä ympärillä pyörivää maailmaa.” (Kuure 2010.)

Työpajatoiminnan historia on pitkä sekä monipolvinen. Suomalainen pajatoiminta on monipuolistunut, vahvistunut ja ammatillistunut maanlaajuiseksi tukitoiminnaksi 1990–2000 vuosien aikana. Nuorisoalan lainsäädäntö on myös vahvistanut pajatoiminnan asemaa. Elinikäinen oppiminen ajattelutapana korostuu pajatoiminnassa. Nuorten työpajoilla korostetaan nuoren kasvua ja itseenäistymistä. Toiminnalla tuetaan nuorten itseluottamusta ja luovuutta. Kokeemus pohjainen oppiminen on nuoren apuna yhteiskuntaan kiinnittymisen vaikeuksissa. (Kuure 2010.)

Nuorten elämäntilanteet vaihtelevat paljon, joten jokainen pajanuori on uniikki yksilö, eikä voida lokeroida pajanuoria tietynlaisiksi ihmisiksi. Jokaisen nuoren henkilökohtainen lähtötaso määrittää, miten pajatoiminnassa edetään ja kuinka nopeasti nuori saavuttaa tarvitsemansa tuen – tavoiteasettelu ja tavoitteiden saavuttaminen vaihtelevat yksilökohtaisesti. Joidenkin nuorten osalta on keskeinen tarve pitkäaikaiselle prosessille, jotta voidaan auttaa nuoren tukirakenteiden vahvistumista (Kuure 2010). Pajatoiminta pyrkii ottamaan jokaisen yksilölliset tarpeet huomioon, jotta saavutettaisiin mahdollisimman suuri hyöty ammatillisessa kasvussa. Pajatoiminnassa tärkeä piirre on myös sen jatkuvuuden luonne, joka toisaalta kannustaa nuoria työllistymään tai koulutukseen muualla, mutta ei pakota liian aikaisin ulos pajalta.

Useimmissa tapauksissa nuorten elämänhallinnan tukeminen on yksi avaimista itsenäiseen selviytymiseen arjessa. Elämänhallinnan lisääntyessä myös henkilökohtaiset voimavarat karttuvat. Voimavarojen karttuminen edesauttaa tulevaisuuden ja uravalintojen katselua. Usealle nuorelle pajatoiminta on myös keskeinen tulonlähde. (Kuure 2010.) Nuorille tarjottu pajatoiminta on erinomainen matalan kynnyksen tapa kannustaa pitkänäköiseen ajatteluun. Yhdet kulttuurimme ihanteet suomalaisessa yhteiskunnassa ovatkin juuri itsenäisenä toimeen tuleminen ja taloudellinen riippumattomuus, johon myös pajatoiminta kannustaa. Tämän lisäksi pieni rahallinen apu on aina tervetullut nuoren elämään.

Työpajalla tehtävä kasvatusta ja ohjausta poikkeavat muista kasvatustieteistä omalla uniikilla työtoteutuksellaan. Kasvatustieteinä olevat nuoret poikkeavat normaaleista kasvatustieteiden kohteista. Työpajatoiminta on esimerkki instituuti-

osta, jossa kohdataan syrjäytyneitä tai syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. (Komonen 2007.) Työpajatoiminnassa kohdataan päivittäin erilaisia yksilöitä eri puolilla Suomea, ja jokaiselle heistä on taattu samanlainen yksilövalmennuksen ja -kasvatuksen apu. Työpajatoiminta on usein viimeisimpiä vaihtoehtoja nuorille, jotka ovat ajautuneet yhteiskunnan ulkopuoliseen asemaan.

”Tällaisena pajatoiminnan on katsottu toimivan työvoimapolitiisena interventiona, eräänlaisena toisena mahdollisuutena”. (Komonen 2007.)

Työpajoilla valmentuvista nuorista 93% on Valtakunnallisen Työpajayhdistyksen (TPY 2015) mukaan on kokenut sosiaalista vahvistumista, ainakin jossain määrin, heidän työpajatoiminnassaan. Nuoret ovat saaneet positiivisia kokemuksia arkensa hallinnassa, opiskelussa ja työelämävalmiuksissa. Valmentautujat ovat antaneet työpajatoiminnasta yleisarvosanaksi 4,2 asteikolla 1 - 5 Henkilökohtainen saavutettu hyöty on tilastoitua tietoa, joka auttaa ymmärtämään pajatoiminnan olemassaolon tärkeyttä.

4 ELÄMÄNKULKU

Elämänkulusta puhuttaessa, määritellään joukko ikäsidonnaisia ryhmiä, jotka kietoutuvat toisiinsa sosiaalisten rakenteiden ja historiallisten kehityskulkujen kanssa (Saarenheimo ym. 2014, 44.) Elämänkulku on yleinen käsite, johon sisältyy ihmisen elämässä matkan varrella tapahtuneet positiiviset ja negatiiviset elämän käännekohtat.

Elämänkulkua kuvataan länsimaissa tunnetuimmin janamaisena ajanjaksona, joka sisältää eri ikävaiheet ja niiden tuomat muutokset. Painopiste on kasvun ja ikääntymisen kontekstissa – yksilön vanhenemisessa. (Saarenheimo ym. 2014, 45.) Yksilön elämänkulkua tarkastellessa voidaan saada selville tarkasteltavan henkilön elämänkulkuun ja hänen ikäpolvellensa tyypilliset piirteet. Ikäpolvelle tyypillisiä piirteitä tarkastellessa voidaan nähdä sen aikakauden nuoriso- ja työttömyyskulttuuri ilmiönä. Kehittämistyön on tärkeä olla tietoinen aikakauden polttavista kysymyksistä ja muista aiheesta tehdyistä tutkimuksista. Jos tutkimukset ja niihin pohjautuvat käytännön menetelmät ovat ajan

tasalla ja toimintaan yritetään ajaa uusia malleja, ollaan jo puoliksi onnistuneita keskeisessä tavoitteessa.

4.1 Elämänkulku osana kehittämistyötä

Elämä käsitetään lyhyenä ja melko lineaarisena tapahtumana. Suurimmalla osalla elämä kestää lapsuudesta vanhuusikään ja aikanaan kuolemaan. Länsimaalaisissa tarkastelumalleissa elämänkulkua voidaan kuvata janamaisena, kaarimaisena tai muulla kuviolla kuvattuna ajanjaksona. Kuviot sisältävät yksilön eri elämänvaiheisiin sisältyvät keskeiset tapahtumat ja ikään sidoksissa olevat biologiset muutokset kehossa. (Saarenheimo ym. 2014, 44.) Elämänkokemuksista jokainen on ainutkertainen. Elämänkulun varrella koetut asiat ovat suoraan sidoksissa tarkasteltavan henkilön sosiaalisiin verkostoihin, ympäristöön ja hänen maansa historian tapahtumiin. Suomalaisessa yhteiskunnassa jokainen on oman onnensa seppä.

Varsinkin suomalaisten itsenäistymiseen ja menestymiseen liittyvien normien mukaan nähdään, että jokainen syntynyt yksilö saa samat mahdollisuudet oman elämänsä rakentamiseen. On huomioitavaa yhteiskunnan keskeisten tapahtumien yhteys yksilön kasvuun. Näin ollen voidaan puhua ikäpolven identiteettikokemuksesta. (Saarenheimo ym. 2014, 81.) Merkittävien tapahtumien taustavaikutukset voivat näkyä yhteiskunnan rakenteissa, kuten esimerkkinä 1990-luvun niin kutsuttujen lamanuorien keskuudessa. Tietyn aikakauden sisäinen kulttuuri ja rakenteet voivat olla osana vaikuttamassa kasvuun, ympäristön, erilaisten kokemusten ja kasvatuksen taustalla.

Ikäpolvella tarkoitetaan heterogeenistä joukkoa ihmisiä, jossa ihmisillä on saman ikäisten kanssa tietynlainen käsitys sen aikaisesta yhteiskunnasta ja silloisesta kulttuurin rakenteesta. Puhutaan ikäpolvelle ominaisesta identiteetistä. (Saarenheimo ym. 2014, 81 – 84.) Ikäpolvi-identiteetin ymmärtäminen käsitteenä auttaa ymmärtämään tuttua lausahdusta: ”Silloin kun minä olin nuori...” Jos tulkitaan ihmistä iän tai taustojen perusteella, on myös hyvä tietää, mikä on hänen ikäpolvelleen yhteinen piirre. Ajatellaan että jokainen ihminen kokee elämänkulkunsa omin tavoin, mutta jossain määrin oman ikäpolvensa mukaisesti.

Elämänkulku on sekoitus yksilön omaa toimintaa ja osalta ikäpolvelle tyypillistä. Koetuille ilmiöille voidaan myös etsiä yhteisiä piirteitä nykyhetken tapahtumista ja henkilöistä. Kiinnostus menneeseen ja yhteys nykyisyyteen voi tuottaa uudenlaisia kokemuksia.

4.2 Elämänkulkupaja, Matti-hanke

Matti-hankkeen elämänkulkupaja käytti apuna elämänkulun tarkastelua nuorten työpajoissa. Elämänkulkua käytettiin mentoroinnin muodossa. Ajatellaan, että elämän eri vaihekohtissa nuori ottaa vastaan ideoita perustuen omaan kokemukselliseen ja tiedolliseen toimintaan. Nuoret etsivät omaa paikkaansa maailmassa, jolloin mentoroinnin kautta voidaan herättää erilaisia mielenkiinnon kohteita. (Adkins 2004, Kivelän 2012, 41 mukaan.) Kiinnostuksen johtaminen käytännön tekoihin kulkee toimijan omien resurssien tiedostamisen kautta. Tietoisuus tai refleksiivinen havaitseminen ei riitä. (Adkins 2004, Kivelän 2012, 41 mukaan). Mentoroinnissa pyrittiin tuottamaan kokemuspohjaista tietoutta edellisen työpolven näkemyksistä ja kokemuksista sen aikaisilta työmarkkinoilta.

Matti-hankkeen elämänkulkupajan toteutus tapahtui Kouvolan Ote Nuorten työpajalla, jossa on samanlainen työn henki kuin muillakin työpajoilla. Nuoret saavat työvalmennusta, yksilövalmennusta ja tukea työllistymiseen. Ote-pajoilla tehdään asiakastyötä, jossa toimitetaan kodin ylläpitoon liittyviä palveluita, kuten nurmikoiden ajoa ja lumitöitä, mutta myös matkahuollon palveluita, huonekalujen uudistusta, lahjatavaroiden tekoa ja paljon muuta. (Ote Nuorten pajat 2016.)

Hankkeen ensimmäisiä elämänkulkupajoja toteutettiin sekä Kouvolassa (XAMK) että Helsingissä (Metropolia). Kouvolassa pajat ajoittuivat 24.2.–24.3.2017 väliselle ajalle. Pajoilla oli mukana keskimäärin kymmenen nuorta ja viisi mentoria. Pajoille osallistuvat nuoret olivat lähtökohtaisesti mukana jokaisella kerralla, mutta mentorit vaihtuivat jokaisella kerralla.

5 ELÄMÄNKULKUPAJOJEN TOIMINTASUUNNITELMA

Matti-hankkeen elämänkulkupajoja lähdettiin toteuttamaan nuorille Ote Nuorten pajalle Kouvolan seudulle sekä Helsingin seudulle ”Stadin metallivers-taille”. Yhteistavoitteena on levittää elämänkulkupajoja ja mentoroinnin ohjausmallia myös muille työpajoille. Toimintaan sisältyi keskeisimmin mentorointi sekä toiminnallinen ohjaaminen, mutta pajakertoihin mahtui myös muun muassa ruoan laittoa ja vapaaseen keskusteluun aktivointia. Elämänkulkupajojen toteutuksessa edettiin teoriapohjaisella tietoudella mentoroinnista, ja hyödynnettiin sosiaalialalla käytettyjä toiminnallisia menetelmiä.

5.1 Elämänkulkupajojen eteneminen

Matti-hankkeen elämänkulkupajoilla kerättävää tietoa mahdollisti pajoilla tapahtuvat toiminnalliset ohjaustuokiot, mentoreiden elämänkulun kertomukset sekä nuorten antama suora palaute. Elämänkulkupajat koostuivat viidestä eri pajakerrasta, siis pois lukien aloituskerta 9.2.2017, joista neljällä kerralla mukana oli mentoreita. Jokaisella pajakerralla oli mahdollisuus antaa suoraa palautetta loppupurun muodossa, joissa päivät käytiin yhteisesti läpi.

Elämänkulkupajoilla toiminnassa edettiin etukäteen tehdyn suunnitelmapohjan avulla. Alkaen ensimmäisestä kerrasta elämänkulkupajojen toimintaa esiteltiin nuorille. Nuoret pystyivät vaikuttamaan pajojen sisältöön kertomalla toiveistaan, esimerkiksi ruoan valmistaminen ensimmäisellä pajalla oli nuorten idea. Pajojen yleiset sisällöt ja tarkoitukset lueteltiin suunnitelmapohjassa, jotta ohjaajilla oli selkeä käsitys pajojen sisällöistä sekä tavoitteista. Elämänkulkupajojen etenemisen taulukossa 1. on pajakertojen sisältöihin ja ajankohtiin liittyvää tietoa.

9.2.2017	Hankkeen markkinointi- & esittelykerta pajan nuorille	Nuorten tutustuttaminen Matti-hankkeen ideaan. Pajakerta on lyhyempi ja nuorille annetaan tilaa tutustua meihin ja toisiinsa. Esittelykerralla on myös toivottavaa, että joku pajan ohjaajista on läsnä.
24.2.2017	Toiminnallinen kerta: Ruoan teko + Mentori	Elämänkulkupajojen keskeiseen ideaan tutustuttaminen. Mentori asettaa pohjan elämänkulkupajojen etenemiselle. Nuorten ohjaaminen toiminnan

		ohessa. Samalla täytetään tutkimusluvut & ESR-aloituslomakkeet.
3.3.2017	2 Mentoria Toiminnallinen ohjaus	Mentori ystävykset kertovat omasta elämäkulusta. Erilaisten kytköksiä etsiminen elämässä. Elämäkullinen tiekartasto ohjausmetodina, piirretään nuorten kanssa yhteistuumin.
10.3.2017	Mentori Työrahaaveet	Yksi mentori kertoo omasta elämäkulusta. Pajakerralla puhutaan palvelukokemuksista ja kartoitetaan työrahaaveita vapaan keskustelun muodossa. Mitä tulee huomioida työhön hakemisesta.
17.3.2017	Mentori Toiminnallinen ohjaus	Yksi mentori ja elämäkulkunsa. Haasteet ja tavoitteet ohjausmenetelmä. Nuoria aktivoitiin yhteiseen keskusteluun ohjaamistyökalun avulla. Yhteinen päätös viimeisen pajakerran sisällöstä.
24.3.2017	Lopetuskerta Ruoan teko + Toiminnallinen ohjaus	Nuorten kanssa ruoan teko. Täytettiin yhdessä yksittellen lopetuslomakkeita. Viimeisten näkemysten ja kaminen ja jatkon haastatteluiden sopiminen. Ohjausmenetelmänä tulevaisuuden muistelo, jossa lähetetään kirjeet itsellensä.

Taulukko 2. Elämäkulkupajojen eteneminen

Ensimmäinen tapaaminen 9.2.

Ensimmäisellä tapaamiskerralla tutustutimme nuoret Matti-hankkeen pajan toimintaperiaatteisiin, motiiveihin ja siitä saavutettavaan hyötyyn. Pajakerta oli lyhyempi ja annoimmekin vapaasti tilaa kaikille nuorille tutustua meihin ja toisiinsa. Esittelykerralla oli toivottavaa, että myös ohjaaja oli paikalla.

Nuorille tarjottiin osallistumisesta niin sanottu porkkana-todistusta heidän mukanaolostaan pajoilla, joka auttaisi muun muassa työn tai opiskelun haussa.

Virallinen aloituskerta 24.2.

Alkoi toiminnallisissa merkeissä ruoan valmistuksella. Valmistimme pajanuorten kanssa pizzaa samalla, kun kuuntelimme mentorimme elämäkulun tarinaa. Tutustutimme nuoret pajan peruselementteihin ja annoimme vapaan äänen jokaiselle vaikuttaa jossain määrin pajatoiminnan etenemiseen. Täytimme ensimmäisellä kerralla tutkimussuostumukset sekä ESR-aloituslomakkeet.

Toiminnassa korostui pienten taitojen harjaantuminen ja sosiaalisen kanssa-

käymisen hankaluus osan kanssa. Osa liukeni pois ennen virallista loppumis-aikaa, mitä osasimme jo odottaa. Loput olivat hyvin mukana loppuun asti. Mentorina toimi ammattikorkeakoulun lehtori ja projektipäällikkö.

Toinen elämäkulkupaja 3.3.

Toisella kerralla ohjelmassa oli sosiaalialan työkalujen hyödyntämistä ja kaksi mentoria. Mentoriystävyyksinä toimi entinen puolustusvoimien sotilas sekä entinen yrittäjä. Mentorit olivat kaikkien mieleen. Luonnollinen läsnäolo toi mukavan ilmapiirin, sillä varsinkin vanha kapiainen osasi heittää hyvää huumoria, joka oli nuorten mieleen. Toiminnallisena ohjauksena toteutettiin taideterapeutin elämäkulun kartaston piirtäminen. Piirsimme yhteistuumin jokainen omasta elämäkulustamme tiekartastot.

Kolmas pajakerta 10.3.

Tällä pajakerralla yksi mentori kertoi omasta elämäkulustaan ja keskustelimme työrahaaveistamme. Pajakerralla keskusteltiin myös palvelukokemuksista ja kartoitimme työrahaaveita taululle. Käytiin myös läpi työhön hakemiseen liittyvistä asioista. Pajakerralla oleva mentori kertoi traagisista kokemuksistaan, pojan kuolemasta ja omasta pahoinvoinnistaan monen vuoden ajan. Se herätti paljon keskustelua nuorten keskuudessa.

Toiseksi viimeinen elämäkulkupaja 17.3.

Viimeinen kerta jossa, oli mukana mentori. Mentori oli toiminut kaikenlaisissa eri työpaikoissa, joissa hän oli töissä erilaisten tuotantokoneiden kanssa. Hän siirtyi myöhemmin poliisilaitokselle tekemään vakituista työtä. Tällä pajakeralla kävimme läpi haasteet ja tavoitteet-menetelmää, joka herätti vähän keskustelua.

Lopetuspajakerta 24.3.

Teimme uudestaan ruokaa, sillä toiminta oli osoittanut suuren suosionsa. Nuorten kanssa toteutettiin myös tulevaisuuden muistelo, joka oli sosiaalialan opiskelijan toteuttaman ohjaustuokio. Pajanuoret sekä ohjaajat lähettivät itselleen kirjeen yli vuoden päähän – arkeen jossa nuoret voisivat nähdä itsensä. Tulevaisuuden muistelolla tuotaisiin elämäkulkupajoilla tehty ringi loppuun,

jossa samalla palataan ensimmäisillä koettuihin asioihin. Keskustelimme ohjaajien ja nuorten kesken saavutetuista hyödyistä, kokemuksista ja näkemyksistä.

5.2 Kehittämistyön tehtävät ja tavoitteet

Kehittämistyön keskeisinä lähtökohtina pyrittiin etsimään kolmea voimavaraistavaa ohjausmallia nuorille miehille. Ohessa keräsin materiaalia toiminnallisen ohjauksen ja mentoroinnin merkityksistä nuorten pajatoiminnassa. Mentorointi itsessään ei ole vanha metodi, mutta siitä on tehty vain vähän tutkimuksia Suomessa. Matti-hanke toimi nuorten työpajoilla sekä Helsingissä että Kouvolassa, jossa käytettiin apuna avoimia ja sanavalmiita mentoreita.

Opinnäytetyöni keskittyi etsimään keskeisiä piirteitä mentoroinnin ja toiminnallisen ohjauksen merkityksille osana nuorten pajatoimintaa. Opinnäytetyöni kulki yhtä tietä Matti-hankkeen elämänkulkupajojen kanssa, joissa pyrittiin etsimään uusia toimivia ohjausmalleja mentoroinnin kautta nuorten pajoille. Osana uusien mallien etsimistä, taustalla tehty aineiston analyysi tulisi vastamaan asetettuihin kehittämistyön tehtäviin ja tavoitteisiin.

5.3 Tiedon kerääminen ja analysointi

Elämänkulkupajoja järjestettiin viisi kertaa kolme tuntia kerrallaan. Pajakerrat etenivät samalla rakenteella jokaisella kerralla, pois lukien aloitus ja lopetus, jossa aloitimme elämänkulkupajat mentorin puheenvuorolla, etenimme toiminnalliseen ohjaukseen ja päätimme palautekierrokseen. Pajoihin osallistui kymmenen pajanuorta, joista seitsemän teemahaastateltiin – teemahaastattelut järjestettiin pajojen jälkeisiksi ajankohdiksi. Osa teemahaastatteluista nauhoitettiin nuorten suostumuksella. Nauhoitukset on sittemmin litteroitu ja anonymisoitu. Haastatteluista käytetään kehittämistyössä.

Teemahaastattelulla tarkoitetaan puolistrukturoitua keskustelua, jolla on ennalta määritelty tarkoitus, eikä sen siksi ole tarkoitus olla arkista keskustelua. Teemahaastattelun keskeisiä tavoitteita tiedonkeräämiseen on haastateltavan yksilön henkilökohtaisten kokemusten pohjalta, ja siksi haastattelijan tulee

suunnitella haastattelurunko siten, ettei siinä ole suljettuja kysymyksiä – suljetut kysymykset rajaavat haastattelun mahdollisuuksia. Haastattelijan ennalta määrittelemä teema sitoo tuotetun materiaalin haluttuun tutkimuskysymykseen. (Tilastokeskus 2017). Nuorille tehty teemahaastattelut oltiin tehty aiemman tutkimuksen pohjalta. Teemahaastattelun pohja asetti selkeät rajat tarvituille vastauksille, samalla jättäen tarpeeksi tilaa vastauksille.

Teemahaastattelussa käytettiin runkona ennalta suunniteltua teemahaastattelupohjaa, jonka projektipäällikkö, kasvatustieteiden lehtori, Jaana Poikolainen oli laatinut. Nuorille laaditussa teemahaastattelussa pyrittiin selvittämään nuorten omia voimavaroja ja heidän tyytyväisyyttä elämänlaatuunsa, heidän työtaustaansa ja tottumuksiaan sekä kokemuksia palveluista ja elämäntilanteestaan saavutetusta hyödystä ja kehittämisideoista.

Tehty opinnäytetyö noudattaa laadullisen tutkimuksen ja sisällönanalyysin keinoja. Taustoitusta on tehty olemassa olevan tutkimusmateriaalin pohjalta, ennen kuin toiminnallista puolta on lähdetty tekemään. Siksi opinnäytetyössä käytetään teorialähtöistä aineistoanalyysiä.

Teorialähtöisessä aineistoanalyysissä keskitytään asetettuihin viitekehyksiin tutkimuksen lähtökohdasta – teorian merkitys korostuu lopputuloksen kannalta. On jo olemassa olevaa materiaalia tutkittavasta ilmiöstä, johon etsitään vahvistavia ja edellistä tutkimustietoa uudistavia menetelmiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 98 – 99.)

6 KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET

Kehittämistyössä lähdettiin etsimään vastauksia toiminnallisen ohjaamisen ja mentoroinnin merkityksille nuorten pajatoiminnassa. Pajalla toteutetussa toiminnassa päästiin toteuttamaan uudenlaista ohjaamismallia nuorille. Matti-hankkeen elämäntilanteenpajoilla asetettuihin tavoitteisiin päästiin.

Seuraavat luvut arvioivat mentoroinnin merkitystä ja toiminnallista ohjaamista käyttäen kerättyä nuorten haastattelumateriaalia, sekä kokemuspohjaista arviointia.

Puhumalla saavutettiin hyötyä oman elämän nykyisen tilanteen tarkasteluun. Nuoret avautuivat myös paljon siitä, miten elämä on heitä koetellut elämän varrella. Nuorien kesken heräsi keskustelua vaikeasta ahdinkotilanteesta, johon he ovat ajautuneet joko elämäntilanteensa tai maantieteellisen sijaintinsa takia heidän näkemyksensä mukaan.

6.1 Elämänkulkupajan keinot

Elämänkulkupajoilla käytetyllä ajalla pyrimme kohtaamaan nuoret erilaisen toiminnan ja ohjaamisen kautta. Kiinteimpänä keinona elämänkulkupajoissa oli mentorointi. Käytimme pajatoiminnassa mentoroinnin lisäksi ohjaamista, ulkoista materiaalia sekä pajakertojen purkuaikaa hyväksi uranäkemyksen ja nuorten voimavarojen etsintään.

Mentorit olivat pajan ulkopuolisia henkilöitä, iäkkäämpiä miehiä, jotka kertoivat omasta koulutuksestaan sekä työ- ja työttömyysurastaan – elämäkulusta. Mentoreita oli ohjeistettu kertomaan omasta elämästä omin sanoin, mentoreilta ei oltu pyydetty selkeitä linjoja noudattavia käsikirjoitettuja puheita, vaan korostettiin, että kerronnan tulisi olla mahdollisimman luontevaa ja oman näköistä. Mentoreille oli kerrottu etukäteen, että elämänkulkupajalla olevat nuoret ovat Ote Nuorten työpajoilla toimivia nuoria, joiden koulutus- ja työtaustat ovat monenlaisia. Yhteisenä nimittäjänä oli tavoite saada nuoret koulutukseen ja työllistymään.

Kuvassa 1. on ensimmäinen mentorointitilanne, jossa puhutaan ensimmäisen mentorin elämäkulusta. Nuoret seuraavat sivusta samalla ruokaa valmistaen. Ensimmäinen mentorointitilanteista oli selvästi nuorille kaikista vierain, koska metodi oli sinänsä uusi pajatoiminnassa. Keskustelua syntyi kuitenkin toiminnan yhteydessä.

Kuva 1. Mentorointitilanne

Ohjaamisessa pyrimme hyödyntämään sosiaalialan eri toiminnallisia työkaluja, mutta myös luonnollisella vuorovaikutuksella pääsimme ohjaamaan nuoria, usein jopa paremmin kuin ohjatulla toiminnalla. Sosiaalialan työkaluina käytimme taideterapeuttista tiekartasto-menetelmää, haasteiden ja tavoitteiden asettamista sekä tulevaisuuden muisteloja. Useimmissa ohjaustilanteissa käytimme hyödyksi piirtotaulua. Luetelluista menetelmistä myöhemmässä toiminnallisuus osana pajoja kappaleessa.

Ulkoisella materiaalilla pyrimme herättämään monipuolista keskustelua nuorten keskuudessa. Ulkoinen materiaali käsittää esimerkiksi videomateriaalin, internetistä löytyvän materiaalin tai muun opetus- ja kasvatustarkoitukseen kehitetyn materiaalin. Elämäkulkupajoilla hyödynsimme DIAK:in luomaa YouTube materiaalia ”Auta miestä mäessä”, jossa miehet kertoivat omista uristaan. Diakin videoita löytyy seuraavasta linkistä: <https://miesminnematka.com/>

Pajapäivien purkamisella tarkoitetaan pajapäivien sisällön yhteistä läpikäymistä, erilaisten ajatusten heräämisen jakamista ja seuraavan pajakerran toiveita. Nuorten eri näkemysten läpi käymisellä varmistettiin yhteisen innovaation mahdollisuus, jossa ajatukset joko vahvistavat tai kumoavat toisiaan. Pyrimme herättämään hyvänmielistä keskustelua ja antamaan nuorille ajattele-

mista seuraavaa pajakertaa ajatellen. Elämänkulkupajojen yhteinen keskustelu on yksi tärkeimmistä keinoista seurata nuorten ajattelumaailmaa ja mahdollista saavutettua hyötyä.

6.2 Elämänkulkupajoista

Elämänkulkupajoille lähtökohtaisiin tavoitteisiin pyrittiin yhdessä nuorten kanssa. Kartoitimme yhdessä palvelukokemuksia, keskustelimme elämän vaikeista asioista ja käännekohdista ja jaoimme kattavaa tietoutta ammatinvalintaan liittyvistä asioista. Korostimme yhteisesti omaehtoisuutta ja oman motivaation ehdottomuutta kaikessa työssä. Yleiskuvallisesti saimme palautetta rehellisesti:

K: Mennään sitte noihin elämänkulkupajoihin mitä me ollaan, vedetty se viis kertaa kolme tuntii. Miten sun mielestä semmonen toiminta sopii tämmöseen työpajasysteemiin?

V: On se ihan, kiva vaihteluu sekin, ettei vaikka pelekkää työtä oo koko aikaa ja siinäki oppii paljo uutta ja kuulee. Täällä on aina kuunnellu kaikkien ihmisten juttuja, sit ku oli niitä ketkä oli kertomassa täällä jotain.

K: Niitä vanhempia miehiä.

V: Niin, niin siintäkin oppi paljon. Aina kiva kuunnella ku vanhemmat ihmiset puhuvat. Kyl siin aina jotain jää korvan taakse.

Elämänkulkupajoille osallistuneet nuoret antoivat jokaisen pajakerran yhteydessä palautetta ja ehdotuksia siitä, mitä haluttaisiin tehdä mentoroinnin ja ohjauksen lisäksi pajakerroilla. Nuoret olivat osallisina pajatoiminnan suunnittelussa, ja olivat täydessä itsemääräämisoikeudessa. Elämänkulkupajan toiminta ei ollut pakollista. Yhteinen toiminta saavutti suurta suosiota ja olikin osana monessa nuoren haastattelussa jonkun kommentin muodossa:

”..vaik mä en ollu siin ensimmäises kokkailukerhos mukana, mut tollain interaktiivinen toiminta on tosi hyvä, yhdistetään joku

homma mitä voiaan tehdä yhdessä, ja sitten keskustellaan siinä samalla. Se on tosi mielekäs tapa käsitellä järkevii tai epäjärkevii asioita. Itenkään henkilökohtasest en ole koskaan pitänyt enkä pidä vielääkään siitä että istutaan ja kuunnellaan niin sanotusti. Sellain yhteishengen lämmittäminen ja justiin interaktiivinen toiminta sun muuta on tosi hyvä ja tehokas tapa saada sellast keskusteluu ja toimintaa liikettä aikaseks.”

Yleisesti palautteessa oli aina jotain positiivista mukana, vaikkei osa nuorista pitänytkään paikallaan istumisesta, kuuntelusta tai ohjaustuokioista. Toimintaan kohdistuvaa palautetta voidaan hyödyntää jatkossa tapahtuvia pajoja ajatellen. Keskeisimpinä puheenaiheina teemahaastatteluissa oli kuitenkin toimintatuokioiden hyödyntäminen jatkossakin:

”Se on se sellain yhteishengellinen toiminta. Se on mun mielest sellain mikä kannattaa. Oli se sitten ruuanlaitto tai käyntii jossain. Ku siin on sellain joku porkkana, eli vähä palkinto, niin se pitää sit sellast innokkuutta yllä. Sen ei tarvi olla mitään konkreettist sen ei tarvi olla rahaa eikä sen tarvi olla lahjakorttii, tai mitään tällast materiaa. Sen voi, just vaikka se ruoka. Tehdään yhdessä ruokaa joka on sitten lopuksi palkinto siitä että ollaan, jes jes tehtiin hyvää sapuskaa, yhdessä, ja saatiin samalla keskusteltua.”

Mentoroinnista ja elämänkulkupajojen yleiskuvasta saatiin myös tarvittua palautetta. Puolistrukturoitu teemahaastattelu sisälsi kaiken toiminnan arvioivia kysymyksiä, jotta hanketta pystyisiin jatkossa kehittämään. Mentorointitoiminnasta mainittiin pääosin hyvää:

”Kylhän se kartuttaa, tai on kartuttanu meiän kaikkien työkuvioit ja tällasii. Et on avannu silmii ja asioit mitä funtsii ja pohtii ja laittanu ajattelemaan että, mitä valmiuksii sit tarvitaan työelämään tai sillee ja mitä pitää tehdä että, mahollisest sais duunii tai silleen että, laittaa jalkaa oven väliin ja, ite on rohkee sitte ja kyselee juttui ja, opiskelust, on hyötyy mikä on tullu ilmi tuolla, elämänkulkupajassa.”

Osa nuorista nautti enemmän mentoreiden seurasta ja toiset vähemmän. Ohjaajien näkökulmasta mentorit olivat päässeet tarvittuun tavoitteeseen, kun he saivat keskustelua aikaiseksi. On vaikea arvioida mentoroinnin todellista tuloksellisuutta ja saavutettua hyötyä, kun elämäkulkupajoihin käytetty ajanjakso on kovin lyhyt eikä jatkoseurantaa tai uusia haastatteluita ole tiedossa.

Mentoritoiminta voidaan kuitenkin nähdä potentiaalisena jalkautuvana ohjausmallina pajatoimintaan. Mentorit itse nauttivat toiminnasta, kun he pääsivät kertomaan omasta elämäkulustaan ja osa nuorista myös otti positiivisesti tämän vastaan, ja lähes kenelläkään ei ollut ainakaan pahaa sanottavaa heistä.

”Ohan se ollu ihan hyvää opetust, kuulla että, minkälais se on ollu se, niittenki elämä. Ja, vähän iteki voi kuunnella että oppii siitä.”

Kaiken kaikkiaan kaikki saatu palaute on auttanut kehittämistyön onnistuneisuuden arvioinnissa. Nuorten vastaukset ovat aitoja ja rehellisiä, ja he puhuivat aina mikäli heillä oli sanottavaa. Elämäkulkupajoista ohjaajille suunnatut kommentit saimme suullisena palautteena.

Keskustelusta saimme yleisesti positiivista palautetta. Osa nuorista tuli keskustelemaan meidän ohjaajien kanssa pajakertojen jälkeisinä aikoina. Keskustelu oli aina luonnollista ja omaehtoista nuorten osalta, mikä itsessään oli palkitsevaa ohjaajan roolissa olevalle. Puolikonstrukturoitu teemahaastattelu sai myös palautetta:

”Mut nää on ihan kivoi tämmöset, haastattelu-/just tälläiset kanssakäymistilanteet on, ainakin henkilökohtaisesti miellyttäviä. Tiedän ihmisiä jotka ei välitä tämmösest toimittelust ite. Mä tykkään tämmösist, keskusteluhetkistä.”

6.3 Mentorointi elämäkulkupajoilla

Elämäkulkupajoilla käytettiin maanläheistä, mutta jokseenkin vähän tutkittua menetelmää, mentorointia. Mentorointi on prosessi, jossa kokeneempi yksilö,

tässä tapauksessa mentori, tuottaa psyykkistä tukea vähemmän kokeneelle yksilölle, pajanuorelle. Mentorin tavoitteena on tukea mentoroitavan henkilökohtaista voimavarojen ylläpitoa sekä valmentaa ammatillisessa kasvussa. (Eby ym. 2007 & Kram 1985 Renna ym. 2014 mukaan.) Yhtenä tärkeimmistä mentoroinnin tavoitteista, oli avata kokemuksia koulutus- ja työllisyys- ja työttömyysurista eri mentoreiden elämänselityksessä. Mentorit pystyivät kertomaan nuorille omista kokemuksistaan, työurastaan ja mahdollisista työmarkkinoiden muutoksista vuosien varrella.

Jokaisella mentorilla oli omanlainen elämänselityksensä, ja jokainen herätti vähintäänkin yhtä paljon keskustelua nuorten keskuudessa. Mentoreista jäi eläviä muistoja heidän taustojensa, kokemustensa ja yleisen habituksen osalta. Esimerkkinä yksi mentoreista oli kokenut kovana tragediana oman lapsensa kuoleman, ja hän oli hukannut merkittävän osan elämästään pahaan oloonsa. Elämänoppina hän antoi kuulijoille, että *"ei ole hyvä käpertyä itseensä, vaan asioista kannattaa puhua"*.

Kohtaamiset vanhempien mentorien kanssa voivat kasvattaa nuorten näkemyksiä sekä mahdollisesti laajentaa heidän sosiaalisia verkostojaan. Mentorointi auttaa kaventamaan nuoruuden ja aikuisuuden välistä kuilua ja siksi mentori-mentoroitava suhdetta tulee tukea. Sosiaalisten verkostojen laajentumisessa ja luottamussuhteen syntyessä mentorit pystyvät tuottamaan nuorille mielekästä tietoa työllisyydestä. (Granovetter, 1973 McDonald ym. 2007 mukaan.) Elämäntietämys ja erilaiset matkan varrella koetut tapahtumat toivat hyviä käytännön esimerkkejä uran rakentumisesta nuorille. Pyrkimyksenä oli laajentaa nuorten näkemyksiä uran rakentumisen elämän tiellä.

"Prior research" tutkimustyö on huomionut yhteyden tärkeyden aikuisiin mentoreihin. Aikuiset mentorit voivat tuottaa nuorille opastusta, neuvoa ja rohkaisua, joka voi edesauttaa työllisyyteen siirtymistä (Jarrett 2005 & Zippay, 1995 McDonald ym. 2007 mukaan). Mentoroinnin tuotoksena nuorten omien valintojen teko ja ajattelumaailma voivat selkeytyä. Mentorointitilanteissa nuoret yleensä myös kiinnostuvat keskeisistä aihepiireistä ja mentoreiden elämänselityksistä, ja esittävät usein tarkentavia kysymyksiä.

Mentorointitilanne muistuttaa hiukan kahvipöytäkeskustelua, mutta tällöin keskitytään tarkemmin vieraiden kokonaiskuvaan. Kuvassa 2. on kaksi mentori ystävää, joiden elämänkulut kohtasivat harrastuksen kautta, vaikka työllisyysurat olivatkin kovin erilaiset. Toinen mentoreista oli tehnyt oman uransa Suomen puolustusvoimissa, hänen elämänkulkunsa uran osalta oli täysin käsikirjoitettua ja selkeää. Toinen mentoreista toimi ennen eläkeikänsä monissa eri ammateissa, kärsi välillä työttömyydestä, mutta päätyi lopulta yrittäjyyden maailmaan – hän viihtyy edelleenkin samoissa töissä.

Kuva 2. Mentorointitilanne

Mentorit pystyivät tarjoamaan nuorille elämänohjeita sekä urakohtaista tietoutta. Yleisimmät mentoreille kohdistetut kysymykset koskivat sitä, miten mentorit ovat omassa työssään viihtyneet ja kenelle he työtään suosittelisivat. Jotkut kysymykset koskettivat myös mentoreiden henkilökohtaista selviytymistä, kun jotkut kertoivat myös elämän negatiivisista käännekohtista. Nuorilta saatujen mielipiteiden mukaan mentoreista oli hyötyä:

K: Miten sä oot nähny sen, että siellä pajalla oli näitä ikääntyneempiä miehiä kertomassa omista koulutuksista ja työ- ja työttömyysurasta tai -polusta myöskin ni, ja kyllähän jotkut näistä miehistä ne on kertonu aika henkilökohtasiiki asioita, niin, miten sä sen näet sitte? Millanen merkitys sillä on ollu vai onks sillä?

V: On kyl, silleen mielenkiinnost itsessään että silleen että on, avartanu asioit sitte kun, nää vanhemmat ukot on kertonu sitte, työurastaan ja kokemuksistaan sitten siellä hankkeessa. Mut se on sit taas heidän elämä ollu ja heil on menny silleen ja tälleen.

Minkä verran sit, on meist voinu sitä kuka ikinä peilata omaan elämäänsä tai heijastaa niitä asioit ni se on sit ihan yksilökohtasta.

Tärkeimpänä poimimani tietona näen sen, että moni nosti esille sen, miten voi peilata omaa kokemustaan mentoreiden kokemuksiin. Nuorien itsereflektio oli tärkeä osa elämänkulkupajojen onnistumista.

Mentoreiden kertomukset koskettivat pajuuria. Selvästikin tarinat myös pistivät pohtimaan heidän kokemusten hyötykäyttöä omakohtaisesti. Mentoreiden uravalintoja sekä selviytymiskeinoja pohdittiin keskustelun muodossa. Pajakerroilla mieltä kaivertamaan jääneet asiat käsiteltiin useimmiten porukassa, mutta myös muutamia henkilökohtaisempia asioita jäätettiin keskustelemaan yksilöllisemmin ohjaajien kanssa.

6.4 Sosiaalialan työkalut elämänkulkupajoilla

Pyrimme pajatoiminnassa mahdollisimman luonnolliseen vuorovaikutukseen, jotta ohjaus- sekä mentorointitilanteet tuntuivat mahdollisimman mielekkäiltä. Osaltaan positiivinen ja vapaa ilmapiiri myös kannusti nuoria käymään keskustelua mentoreiden, muiden nuorten ja meidän ohjaajien kanssa.

Nuorten työpajalla toteutetussa elämänkulkupajassa sivutavoitteina olivat nuorten osallistaminen sekä piilevien voimavarojen löytäminen. Kannustimme pajatoiminnassa nuoria tekemään yhdessä sekä osallistumaan ohjattuihin toimintatuokioihin, silti korostaen omaehtoisuutta osallistumiseen. Omakohtaiseen ohjaus tavoitteeseen päästiin jo, kun nuoret olivat toiminnassa mukana.

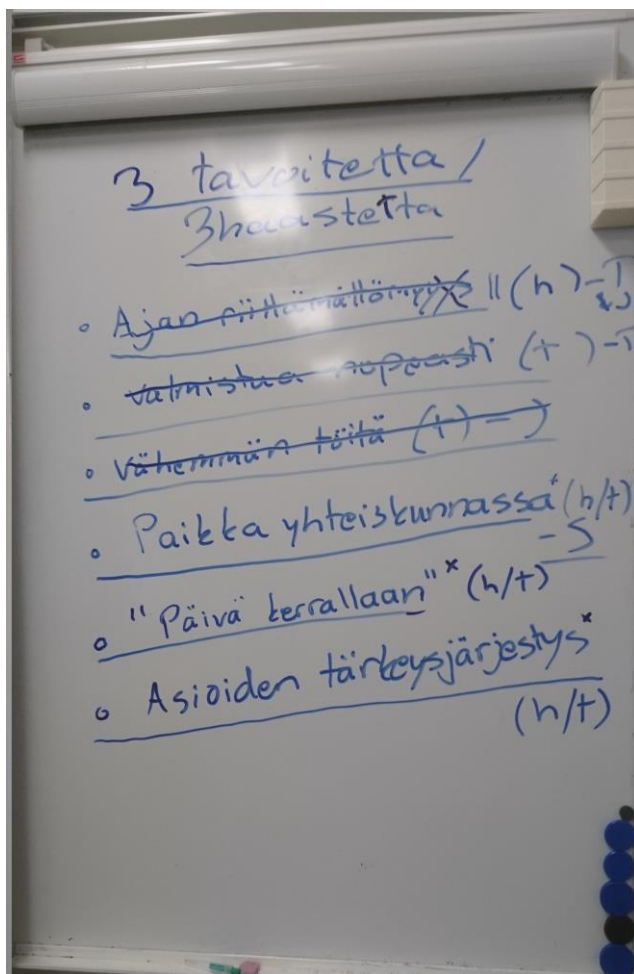
Toiminnan ohjaustuokioissani käytimme kahta eri sosiaalialan menetelmää: tiekarttamenetelmää sekä haasteet ja tavoitteet-menetelmää. Tiekarttamenetelmä löytyi Taideterapian Käsikirjasta (Malchioidi 2010), ja haasteet & tavoitteet asettelu löytyi aikuissosiaalityön teoksesta. (Saurama, Kangas & Jouttimäki 2011). Menetelmiä on hyödynnetty ilman voitontekoa, ja kerättyjä materiaaleja on hyödynnetty luvan kanssa anonymisoituna.

Tiekarttamenetelmän ja sen lukuisten muunnelmien avulla pystytään autta-

mahdollisen koulutusuransa, ikään kuin he piirtävät ohjeistukset jonnekin paikkaan pääsemiseksi.

Toimintamenetelmässä asiakkaita pyritään rohkaisemaan luonnostelevaan matkan varrella sattuneita merkittäviä tapahtumia ja kokemuksia. Ohjaaja pysyy asettamaan tehtävän seuraavasti: ”Haluan sinun esittävän elämäsi tiekartana. Jotkin tiet ovat suoria ja leveitä, toiset taas kapeita ja mutkaisia. Jotkin ovat kuoppaisia, toiset tasaisia. Matkan varrella saattaa olla tiesulkuja tai kiertoteitä. On mahdollista, että sinun elämänkulkusi aikana on ollut useita erilaisia teitä.” (Malchioidi 2010, 291.)

Toisena menetelmänä käytin haasteita ja tavoitteita asettavia menetelmiä. Työtehtävässä pyysin nuoria asettamaan kolme haastetta ja tavoitetta itselleen, jotta he pystyivät konkreettisesti näkemään omat haasteensa sekä tavoitteensa. Haasteita ja tavoitteita purimme erikseen avoimella puhumistuokioilla. Nuorten tuottama ja kirjaamani luettelo on kuvassa 4.

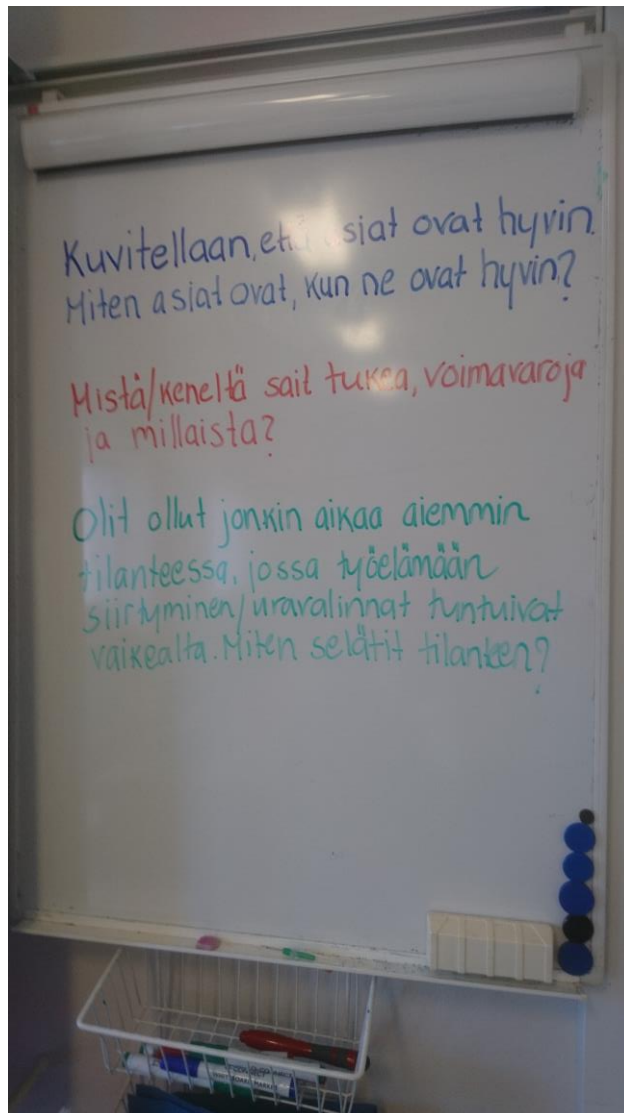

Kuva 4, Elämän tavoitteet (t) ja haasteet (h) tuokio

Käsittelimme nuorten kanssa kolmea haastetta ja kolmea tavoitetta elämässä. Nuorten ja meidän ohjaajien ideoimissa otsikoissa käsittelimme ajan riittämättömyyttä, nopeasti valmistumista, töiden määrää, paikkaa yhteiskunnassa, ”päivä kerrallaan” periaatetta ja asioiden tärkeysjärjestykseen pistämistä. Mietimme myös jokaisen otsikon kohdalla onko se haaste (h) vai tavoite (t). Saimme nuorten kanssa aikaiseksi hyvää keskustelua jokaisen otsikon ratkaisemiseksi. Pohdimme yhdessä, minkälaisia elämänlaadullisia muutoksia jokaisen meistä tulisi tehdä, jotta pääsisimme ratkaisuun.

Aikuissosiaalityötä käsittelevässä teoksessa määriteltiin monia erilaisia työkaluja, joilla pystytään tarkastelemaan yksilöiden omia voimavaroja elämänkokemusten kautta. Haasteiden ja tavoitteiden kirjaamisen kautta pyrimme keräämään keskeisiä haasteita ja tavoitteita, johon pystyimme vastaamaan yhdessä. (Saurama, Kangas & Jouttimäki 2011, 107.) Nuorten sekä meidän ohjaajien ulkoistettujen haasteiden ja tavoitteiden avulla löysimme yhteisiä puheenaiheita. Keskustelua pyrimme ohjaamaan siihen suuntaan, että etsimme nuorten ongelmiin ratkaisuja. Esimerkkinä laitoimme myös omat haasteemme taululle.

Käytimme piirtotaulua myös muissa pajakerroissa. Hyvänä keinona rikkoa hiljainen istuminen oli yleensä pajakertojen keskeisten aiheiden ylös kirjoittaminen taululle, joka usein kannusti myös nuoria keskustelemaan paremmin. Taululle kirjatusta asioista on kuvassa 5. jossa mietimme yhdessä tilannetta, jossa asiat ovat elämässä hyvin, ja mitä niiden hyvänä olo tarkoittaa. Mietimme, keneltä tai mistä saisimme tukea ja voimavaroja niitä tarvittaessa ja mitä tällainen tuki olisi. Viimeisenä silloisella pajakerralla pohdimme yhdessä, jossa työelämään siirtyminen ja uravalinnat tuntuivat vaikeilta. Keskustelimme myös siitä, miten jokainen meistä oli ratkaissut nämä ongelmat.

Kuva 5. Pajakerroilla käsiteltäviä asioita

Yksi sosionomiopiskelija teki elämänkulkupajoille yhtä opintoihinsa liittyvää toimintatuokiota. Elämänkulkupajalla hänen toteuttama tulevaisuuden muistelo toteutettiin myös toimintatuokion muodossa. Tulevaisuuden muistelo on myös yksi sosiaalialan työkalupakkiin kuuluvista metodeista, jota hyödynnetään kaiken ikäisten kanssa. Tulevaisuudenmuistelossa asiakasta pyydetään miettimään määritelty aika eteenpäin ja pohtimaan mitä hänelle kuuluu tuolloisessa elämänvaiheessa. Tällä kertaa nuoret saivat lähettää myös ajatuksensa itselensä kirjekuorissa. Kirjeiden tekstejä ei käsitelty.

Normaalista ohjaamisesta poiketen osallistuimme ohjaajien kesken jokaisella kerralla toimintaan. Tärkeä osa elämänkulkupajoja oli meidän roolimme avoimina yhteistoimijoina, eikä ammattilaisina, jotka ovat käskyttämässä toimin-

taan. Olimme yhdessä ihmettelemässä toistemme elämäntilanteita, piirsimme yhdessä elämäntilanteita, kävimme haastavia asioita elämässämme läpi ja kirjoitimme yhteisesti kirjeet itsellemme.

6.5 Toiminnallisuus osana pajoja

Toiminnallisuus osoittautui suosituimmaksi osaksi yhteisiä pajakertoja. Nuorta haastattellessa yhdessä tekeminen oli hyvä tapa hänen mielestään madaltaa puhumisen kynnyksiä osalle nuorista. Hän itse koki myös, että ruoasta ei kovin moni viitsi kieltäytyä, ja se myös kannustaa osallistumaan tekemiseen paljon paremmin kuin paikallaan istuminen. Esimerkiksi minun rooliini kuuluvien askartelujen pitäminen, tiekartasto ja haasteet/tavoitteet, olivat ehkä liian epäinteraktiivisia eivätkä toimineet jokaiselle nuorelle. Parempiin tuloksiin päästään, kun rikotaan istumisen rajoja.

Järjestetyssä teemahaastattelussa käsitelimme ruoan tekoa osana pajatoimintaa. Moni nuorista ehdotti ennen viimeistä kertaa, että haluttaisiin tehdä ruokaa vielä kerran, joten teimme. Ruoan teko toiminnallisena ohjausmuotona oli ilahduttavan toimiva, jota kommentoitiin muun muassa seuraavasti:

K: Mehän tehtiin kahteen otteeseen sitä sapuskaa ni miten sä sen koit että, oliko se hyvä juttu et tehtiin?

V: Aivan mahtava juttu joo että jäi tosi siistit muistot kyllä niistä kerroista. Sit taas niistäki, ku mitä juteltiin, ni sitte, puheenaiheet, oli vähän nii, ajautu aina sinne tänne ja, kaikkee tollee ni sitte just, kevens tunnelmaa ja sillee sitte. Kun noist, ehittiin aina puhuu kyl, siellä, niissä, duunijutuista. Ja sitte, kun tunnelma pysyy silleen ehkä, kevyenä, tai silleen rentona, niin sithän se, noi paperijututki sitte, toimii paremmin. Tai silleen että ei oo niin puuduttavii sitte paperijututkaan, kun on sellasta.

Ruoan teko tapahtui ensimmäisellä ja viimeisellä pajakerralla. Näillä kerroilla teimme pizzaa ja tortilloita. Molemmat ruoista olivat helppoja valmistaa, joten jokainen pystyi osallistumaan vaikkapa pilkkomalla aineksia. Ruoantekokerrat osoittautuivat samalla avaaviksi ohjauskerroiksi mutta helpottavaksi tuokioksi

pajan muuten kiireiseen ilmapiiriin, kun kerettiin vain juttelemaan ja valmistamaan rauhassa.

6.6 Nuorten itsereflektio osana onnistunutta ohjausta

Nuorille tehdyissä toiminnallisissa ohjauksissa pyrin auttamaan nuoria itseohjautumiseen uravalinnoissa ja näyttämään itsereflektion tuovaa motivaatiota. Toiminnallisissa tuokioissani nostin tärkeimmiksi käsittelyn aiheiksi oman elämän tarkastelun. Oman elämän tarkastelu erilaisten ohjausmenetelmien avulla auttoi myös osaltaan nuoria kartoittamaan oman tämänhetkisen elämäntilanteensa.

Toiminnallisessa ohjauksessa myös minä ja Jaana teimme nuorten kanssa yhdessä samat ohjaustehtävät. Taideterapiallisessa tiekarttamenetelmässä itse piirtäessä pyrin kerronnallisesti avaamaan muidenkin ajatusmaailmaa. Oli helpompi selittää, miksi on tärkeää pystyä kuvastamaan itsensä siellä missä on tällä ja minne on mahdollisesti menossa.

Keskeisenä aatteena toiminnallisen ohjauksen takana oli lisätä nuorille yleistä ymmärrystä pajan tavoitteesta – annamme neuvoja ja ohjeita, mutta he ovat ainoastaan itse kyvykkäitä kantamaan itseään eteenpäin elämässä. Meillä ohjaajilla oli tärkeä rooli säädellä omaa toimintaamme siten, että nuoret näkevät ja kokevat, miten reflektoinnilla ja oman toiminnan säätelyllä voidaan kasvattaa omia voimavaroja, kyvykkyyttä ja elämän käsityksen karttaa; ”Toista ei voi muuttaa”-keskeisenä ajatuksena, mutta ohjauksen avulla pyrimme ymmärtämään toisiamme paremmin. (Tamski 2016, 109 – 110.)

6.7 Toiminnan kehittäminen

Matti-hankkeen työpajatoiminnassa päästiin tekemään kaikin puolin hyvántah- toista ja informaatiotäyteläistä toimintaa. Suurin osa nuorista oli yleisellä ta- solla tyytyväisiä toimintaan. Pajatoiminnan toimivuutta arvioidessa oli selvää, ettei toiminta varmasti osuisi kaikille nappiin. Nuoretkin kommentoivat samaa:

”Työpajatoiminta on hyvä toimintatapa, Matti-hanke on kannustava informaatiopaketti ja osallistava ohjaamiskeino, mutta ei toimi kaikille.”

Syksyllä 2018 alkavat uudet elämäntalkupajat ja niissä pyritään parantamaan heikommaksi todettuja menetelmiä. Esimerkiksi toiminnallisessa ohjaamisessa taideterapiallinen menetelmä voisi sijoittua eri ajankohtaan, ja voisi toimia esimerkiksi yksilökeskustelutilanteessa.

Hankkeen tekijöinä huomioimme kehityshaasteita elämäntalkupajaan. Erinäisissä kokouksissa hankkeen päätoimijat huomioivat esimerkiksi ryhmä- ja yksilöreflektion selkeän erottelun ohjaustilanteissa. Tällä tarkoitetaan suunnitelmassa selkeyttämistä sille, tehdäänkö yksilöille vai koko ryhmälle mahdollisimman hyviä ohjauksia.

Huomioimme ohjaamishetkien ajoituksen ja niiden tilojen suunnittelun tärkeyden. Totesimme pajakertojen aikana, että varsinkin nuorista huomasi välittömästi, jos olimme ajoittaneet toimintamme huonosti – nuoret väsyivät helpommin ja ajatus alkoi harhailla, jos menetimme tietyn rytmin meidän ohjauksessa. Ruokataukojen jälkeinen ohjaus oli yleensä keskittyneempää.

”Negatiivisena piirteenä Matti-hankkeen elämäntalkupajassa näen, että siel oli liikaa luppoaikaa. Kolmessa tunnissa kerkes jo alkaa vilkuilla kelloa. Aamupäivän aloitus olisi myös parempi jatkossa.”

Suunnittelimme jatkoa varten, että nuoret osallistuisivat entistä kiinteämmin elämäntalkupajan etenemiseen. Nuorten osallistaminen suunnitteluun voisi auttaa luottamussuhteen syntymistä ja motivaation lisääntymistä – elämäntalkupajat muovautuisivat ryhmän näköiseksi. Toteutus kuitenkin riippuisi ryhmädynamiikasta, ja ohjaaja asettaisi tietynlaiset raamit.

Nuorten saavuttamisen arvioiminen oli selkeästi keskeinen haaste kehittämissuostyössämme. On hyvin vaikea arvioida saavutettua apua ohjauskertojen loppuessa, kun aikaa oli reilu kuukausi. Toimintaa pitäisi jatkaa tietyn aikavälin jälkeen.

Nuorilta kerätyissä haastatteluissa keräsimme myös muutaman kehitysideoita. Nuorten mielestä mentoritoiminnassa voisi olla myös nuoria mentoreita. Nuoria mentoreita pajalle kysyessä voitaisiin saada aikaiseksi helpommin samaisuttavaa mentorointia.

K: Meil on tarkoitus syksyllä ni, vetää uus tämmönen kokeilukierros sitten näitä elämäntilanteita missä on sitten näitä, vanhempia miehiä mukana. Ni kumpi sun mielestä on parempi et ne on oikeesti vanhempia miehiä vai oisko parempi et ne on sit jotain kahen–kolmenkymppien väliltä?

V: Siis varmaan sekin voisi olla, ne ois vähän nuorempia. Ku just se mitä joku, taikin sanoa, siihen aikaan ollu vähän erilaiset systeemit. Jos ois vähän jotain nuorempia ni sit, voisi olla vähän semmosia, nykyaikaisempia juttuja tai sillee. Ku se on kuitenkin ollu ihan erilaista sillon, ni ei siit ehkä saa sit samanlaista, oman ikäluokan ideoita

Tähän kehitysideoon tartuimme jo matkan varrella, sillä Jaana kysyi myös osaa nuorista potentiaalisiksi mentoreiksi seuraavaa elämäntilanteita varten. Mentoreiksi kysytyt paju-uoret suostuivat ilman eri keskustelua toimimaan uusina mentoreina, uusille nuorille.

Toiminnallisuutta voisi olla pajakerroilla enemmän, sillä se oli keskeinen tapa saavuttaa nuoria keskustelun kautta. Ruokaa tehdessä tämän huomasi, sillä keskustelua oli paljon verrattain muihin kertoihin sen luonnollisuuden takia. Tuli keskustelua asioista, joista ei välttämättä tiennytkään. Toiminnallisuus on hyvä tapa tavoittaa nuoria, yksi nuorista kommentoi asiaa, että *voisimme esimerkiksi mennä ulos*.

Ulkoaktiiviteettien lisääminen osaksi pajatoimintaa voisi olla myös toimiva keino. Yksinkertaiset ja hauskat liikuntamuodot, omaehtoisella painolla tietenkin, voisivat olla hyvä tapa avata nuorten sanaisia arkkuja.

Myös toiminnan rakenteesta oli nuorilla sanottavaa. Osa nuorista mainitsi myös ehdotuksena, että voitaisiin käydä erilaisilla työpaikoilla tutustumiskäynteillä:

”En mie nyt tiää. Ohan se nyt ihan kivaa se, kuunteleminenki ja ku on jutellu ja näin. Ei niis ajois oo ollu mun mielest mitään moittittavaa eikä mitään. Se vois olla ihan kivaa että jos vaikka jossain työpaikoil kävis kattomas toimintaa et minkäläist on mones paikassa”

Erilaisilla työpaikoilla käymisessä olisi oma hyötynsä työuriin tutustuttamisessa. Työpaikoilla käynnit voisivat sijoittua joillekin pajakerroille koko päivän ajaksi.

7 YHTEENVETO & JOHTOPÄÄTÖKSET

Matti-hankkeen elämänkulkupajat toteutettiin suunnitellussa aikataulussa. Elämänkulkupajojen suunnitteluun liittyvää materiaalia kerättiin netistä ja kirjoista ja toteutettuumme pajakerrat keräsimme aineistoa nuorten haastatteluiden muodossa. Jokainen nuorista täytti tutkimuslupalomakkeet, jotta kerättyä kehittämistyön materiaalia pystyttäisiin hyödyntämään jatkossa. Tutkimusluvut oli myös pyydetty Kouvolan kaupungilta. Ohessa kerättiin myös tietoa ESR-lomakkeilla.

7.1 Onnistumisen arviointi

Työpajatoimintaan käytetty aika ei mennyt hukkaan. Uudenlaisia näkökantoja mentoroinnin toimivuudelle sekä toiminnalliselle ohjaamiselle saatiin esille. Nuoret nauttivat pajakerroille tulemisesta, tavallaan kuin hengähdystenä heidän arjestaan.

Asetettuina kehittämistyön tavoitteina oli selvittää mentoroinnin ja toiminnallisen ohjaamisen merkitykset nuorten pajatoiminnassa. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun sekä Metropolian ammattikorkeakoulun tavoitteina olivat nuorille etsittävien ohjausmallien löytäminen, voimavaraistava ohjaaminen ja

näiden juurruttaminen osaksi kasvatus-, nuoriso-, terveys- ja sosiaalityön kenttää.

Mentorointi todettiin hyväksi ohjausmenetelmäksi. Kokonaisvaltainen palaute mentoroinnista oli positiivista. Mentorointia hyödynnetään uudemman kerran jo syksyllä 2017, kun uudet elämäntukupajat alkavat nuorten työpajoilla. Mentoreiden kirjoa pyritään laajentamaan, eli mukaan pyydetään myös nuorempia mentoreita, kuten pajoille osallistuvat nuoret ehdottivat.

Toiminnallinen ohjaaminen osoittautui hyväksi keinoksi lähestyä nuoria. Ruoan teko, sekä muut aktiviteetit, mentoroinnin ja keskustelun ohessa paransivat elämäntukupajojen ilmapiiriä. Osaltaan rento ja luonnollinen ilmapiiri paransi nuorten toiminnan mielekkyyttä sekä ohjaamisen onnistumista. Pajojen edetessä nuoret alkoivat luonnolliseen vuorovaikutukseen toistensa ja ohjaajien kanssa.

Ohjaustoimintana käytetyissä sosiaalialan työkalujen käytössä on vielä parantelemista. Vaikka osa nuorista nautti erilaisesta tekemisestä piirtämisen ja yhteisen tuumailun muodossa, oli silti osan mielestä toiminnassa parantamista. Tiekartastojen ja haasteet sekä tavoitteet pohdinnassa ja tekemisessä ei ollut ongelmia, mutta jatkossa tilanteiden organisointi vaatii suunnittelua. Todellista onnistuneisuutta pystyisi arvioimaan vasta, kun nuorten kanssa viettäisi aikaa pidemmän ajanjakson. Ohjaustoiminta, mentorointi ja toiminnallisuus olivat mukava piristys nuorten arkiseen työpajatoimintaan, mutta saavutettu työttömyyttä ehkäisevän hyödyn arviointi on haastavaa. Mentoreiden kanssa pyrittiin antamaan mahdollisimman laaja-alainen katsaus kaikkiin kysytyihin koulutus-, yritys-, opisto- ja työelämäkysymyksiin.

Opinnäytetyön osalta asetettuihin kehittämistyön tavoitteisiin päästiin. Toiminnalliset ohjaustuokit pidettiin suunnitellulla tavalla. Pajakerroista kerättiin materiaalia haastattelujen ja päiväkirjan muodossa ja tuotetun analyysin pohjalta muodostettiin kehittämishanketta ja tavoitteita vastaava opinnäytetyö.

Asetetut kehittämistyön tehtävät toteutettiin, tavoitteiden saavuttamisen arvioi-

minen on haastavampaa, koska elämänkulkupaja on vasta alkukehitysvaiheessa. Jatkossa tapahtuvat syksyn elämänkulkupajat auttavat ymmärtämään enemmän, mihin suuntaan Matti-hanke lähtee kehittymään.

7.2 Kehittämistyön validiteetti

Kehittämistyön onnistuneisuutta arvioidessa tulee tarkastella tehtyä kvalitatiivista tutkimusta sekä sen tuottamaa analyttistä tulosta. Laadullisen tutkimuksen piirteissä on ihmisen elämän, tarinoiden, käyttäytymisen ja vuorovaikutuksen tarkastelua, jossa pyritään saamaan mahdollisimman monenlaista tulosta vertailukohteiksi.

Kehittämistyö toteutettiin empiiristä aineistoa hyödyksi käyttäen. Tämä kokemuspohjainen tieto kerättiin elämänkulkupajojen aikana nuorien ääntä kuullen. Tuotettua tietoa pyrittiin kuvailemaan mahdollisimman laaja-alaisesti, eikä ajatuksen juoksuna kirjoittaen.

Asetettuihin kehittämistyön kysymyksiin vastattiin totuudenmukaisesti ja tuotettu aineiston analyysi ei ole tilastollisin menetelmin kerättyä. Opinnäytetyön ja Matti-hankkeen osalta lopputulokseen päästiin noudattaen kvalitatiivisen tutkimustyön peruseriaatteita.

7.3 Kehittämistyön tutkimusetiikka

Tutkimustyö, jolla tähdätään osallistavaan otteeseen ja aktivoivaan toimintaan tutkittavien kesken, on tärkeämpi ottaa huomioon eettiset ja moraaliset kysymykset, kuin mahdollisesti muissa tutkimustöissä. Osallistavalla tutkimuksella voidaan saavuttaa suuremman potentiaalın tuloksia, kun eettiset, tieteelliset ja poliittiset raamit kohtaavat. (Holland, Renold, Ross & Hillman 2010.) Hollandin, Renoldin ja Hillmanin mainitsemassa osallistavassa tutkimustyössä korostuu toteutettujen elämänkulkupajojen henki – laadullisen tutkimustyön pohja tehdylle kehitystyölle.

Eettisesti ”oikeita” tutkimusotteita noudattaessa otetaan huomioon eri etiikan osa-alueiden raamit. Osallistavan etiikan raameissa otetaan huomioon muun

muassa oman elämän tarkastelun määräämisoikeuden rajat osallistujien kesken, joka kannustaa reflektiiviseen itsetarkasteluun enemmän kuin ennalta määrätyissä käsittelyn aiheissa. (Holland ym. 2010). Esimerkkinä ohjaustilanteistamme elämänkulkupajoissa, emme antaneet ollenkaan suljettuja kysymyksiä emmekä edes pakottaneet ketään puhumaan. Osallistavassa otteessamme otimme huomioon jokaisen nuorten omat kokemukset ja arvot.

Tutkimuseettisiä tarkastelukulmia on myös muita. Kun tutkimustyössä tai kehitystyössä on osanottajina henkilöitä, on huomioitava seitsemän kenttää, joiden täytyy olla kunnossa: sosiaalinen tai tieteellinen arvo, tieteellinen validiteetti, tasapuolinen osallistujaryhmä, riski-hyöty suhde, riippumaton tarkastelu, kysytyt luvat ja kunnioitus jokaista osallistujaa kohtaan. (Emmanuel, Wendler & Grady 2000, Khanlou & Peter 2004 mukaan.) Khanlou & Peter noudattavat näitä peruseriaatteita omassa PAR-tutkimuksessaan (Participatory Action Research) ja koen, että ne asettavat hyvät raamit myös Matti-hankkeen suuntaviivoiksi, joita voi seurata.

Kunnioitus kehittämistyöhön osallistuvia, heidän autonomiaa ja hyvinvointia turvataan salassapidon ja yksityisyyden myötä. Tuotetut tulokset, mahdolliset riskit sekä hyödyt kerrotaan osallistujille, jotta heillä on mahdollisuus vetäytyä tutkimuksen aikana, ylläpitää osallistujien hyvinvointia sekä varustaa tulevaa varten kehittämistyön osallistujien kesken (Emanuel ym. 2000).

8 POHDINTA

Elämänkulkupajat olivat hyvä tapa lähestyä nuoria. Yleistyvä nuorisotyöttömyys kaipaa alati uusia innovaatioita kannustamaan nuoria rakentamaan omaa uraansa. Sosiaalityön kentällä Matti-hanke on tervetullut toimintakeino. Mentorointi ja toiminnallinen ohjaaminen voisivat olla jatkossa nuorten pajatoiminnassa aktiivisina ja juurrutettuina toimintamalleina.

Opinnäytetyöni vastasi kaikkia odotuksiani hiljaisena ja omaa mieltä piinaavana tehtävänä, joka kasvatti teon aikana ihmisenä. Lähtökohtaisesti kaikki motiivini lähteä tekemään opinnäytetyötä ja valtakunnallista kehittämistyötä tehtiin nuorten edun puolesta. Opinnäytetyötä tekemään lähtiessä en olisi us-

konut, kuinka pitkälle sen kanssa tultaisiin. Roolini pelkkänä opinnäytetyön tekijänä muuttui nopeasti projektiharjoittelijaksi Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa. Pääsin hyödyntämään oppimiani asioita kehittämistyössä.

Osana Matti-hanketta olen päässyt harjoittelemaan sulautumista projektityöhön. Olen saanut osallistua hankkeen kehittämiseen liittyviin asioihin ja kokouksiin sekä henkilökunnan koulutustilanteisiin. Koulutustilanteissa sain osallistua Ekvälita-koulutukseen ja positiivisen pedagogiikan koulutukseen.

Matti-hankeen kanssa työskentely osoittautui hyvin antoisaksi kokemukseksi sekä toimintansa että sen tarjoaman elämänopin kautta. Mentorointitilanteissa jäi itselläkin joitain pääkohtia sekä elämänoppeja mieleen. Matti-hankeen elämänkulkupajat ovat suunnattuja ikäisilleni nuorille. Pääsin seuraamaan, millaista toimintaa nuorille tarjotaan, jos urapolun varrella on ollut ongelmia.

LÄHTEET

AVI 2016. Nuorten työpajatoiminta. Aluehallintovirasto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.avi.fi/web/avi/avustukset-nuorten-tyopajatoimintaan#.WUOhOcb-vIU> [viitattu 16.6.2017]

Chadderton, C. & Colley, H. 2012. School-to-work transition services: marginalizing 'disposable' youth in a state of exception. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, Vol. 33, No. 3, July 2012, 329 – 343. <https://dx.doi.org/10.1080/01596306.2012.681895>

Dorsett, R. & Lucchino, P. 2014. Explaining patterns in the school-to-work transition: An analysis using optimal matching. *Advances in Life Course Research* 22 (2014) 1–14. <http://dx.doi.org/10.1016/j.alcr.2014.07.002>

ELY:n julkaisuja

Kaakkois-Suomen työllisyyskatsaus marraskuu 2016. WWW-Dokumentti. Saatavissa: <https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/14645511/Tyollisyyskatsaus+marraskuu+2016.pdf/4cacba60-6cb2-4def-9251-d15d79e91317> [viitattu 16.6.2017].

Eurostat. newsrelease 155/2016. Education, employment both or neither? What are young people doing in the EU. WWW-Dokumentti. Saatavissa: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7590616/3-11082016-AP-EN.pdf/c0393ef3-2ea1-455a-ab64-2271c41fd9d4> [viitattu 20.9.2017]

Holland, S., E. Renold, N. J. Ross, and A. Hillman. 2010. Power, Agency and Participatory Agendas: A Critical Exploration of Young People's Engagement in Participative Qualitative Research." *Childhood* 17 (3): 360 – 375. doi:10.1177/090756821036931

Jeffrey, G. 2010. Geographies of Children and Youth 1: Eroding Maps of Life. *Progress in Human Geography* 34(4) (2010) pp. 496 – 505. doi: 10.1177/0309132509348533

Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. 2010. Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma OY.

Khanlou, N. & Peter, E. 2004. Participatory Action Research: Considerations for Ethical Review. *Social Science & Medicine* 60 (2005) 2333 – 2340. doi:10.1016/j.socscimed.2004.10.004

Komonen, K. 2007. Puhuttu paikka. Nuorten työpajatoiminnan rakentuminen työpajakerronnasta. Mikkelin ammattikorkeakoulu, tutkimuksia ja raportteja.

WWW-Dokumentti. Saatavissa: https://www.mamk.fi/instancedata/prime_pro-duct_julkaisu/mamk/embeds/mamkwwwstructure/21779_puhuttu_paikka.pdf [viitattu 16.8.2017]

Kuure, T. Nuorten työpajatoiminnan vaikuttavuuden arvioinnin ulottuvuudet, Pajaverkko-projekti 2008 – 2010. WWW-dokumentti. Saatavissa. http://blogs.helsinki.fi/pajaverkko/files/2010/12/Tutkimusraportti_pajat_lopullinen.pdf [Viitattu 11.7.2017].

Lempiläinen, K. & Silvasti T. (toim.) 2014. Eriarvoisuuden rakenteet, haurastuvat työmarkkinat Suomessa. Tampere, Vastapaino.

Malchioidi, C. A. 2010 Taideterapian käsikirja. Kuopio, UNIPress.

MATTI: Miesten matkat työhön – ylisukupolvisten työttömyyden kierteiden katkaiseminen. Xamk julkaisuja. Saatavissa: <https://www.xamk.fi/tutkimus-ja-kehitys/matti-miesten-matkat-tyohon-ylisukupolvisten-tyottomyyden-kierteiden-katkaiseminen/> [viitattu 30.3.2017].

McDonald, S., Erickson, L. D., Johnson M. K. and Elder, G. H. 2007. Informal Mentoring and Young Adult Employment. Social Science Research 36 (2007) 1328 – 1347. doi:10.1016/j.ssresearch.2007.01.008

Nuorisolaki, 21.12.2016/1285. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> [viitattu 16.6.2017].

Ote Nuorten työpajat 2016. WWW-Dokumentti. Saatavissa: <https://www.nuor-tenkouvola.fi/index/otenuortentyopajat.html> [viitattu 29.7.2017]

Punch, S. 2002. Interviewing Strategies with Young People. The ‘Secret Box’, Stimulus Material and Task-based Activities. Children and Society 16: 45 – 56. doi:10.1002/CHI.685.

Renna R. W., Steinbauer R., Taylora R. and Detwiler, D. 2014. School-to-work transition: Mentor career support and student career planning, job search intentions, and self-defeating job search behavior. Journal of Vocational Behavior 85 (2014) 422 – 432. <https://dx.doi.org/10.1016/j.jvb.2014.09.004>

Saarenheimo, M., Pietilä M., Maununaho S., Tiihonen, A. & Pohjolainen, P. 2014. Ikäpolvien taju, elämänkulku ja ikäpolvet muuttuvassa maailmassa. Vammala, Vanhustyön keskusliitto.

Tamski, E. 2016 Työnohjaus, tietäjien kohtaamisia. Mikkeli, Tamski.

Tilastokeskus. Temahaastattelun määritelmä. WWW-Dokumentti. Saatavissa: <https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/03/> [viitattu 7.7.2017].

Thompson, R. 2011. "Individualization and Social Exclusion: the Case of Young People not in Education, Employment or Training." Oxford Review of Education, Vol. 37, No. 6, December 2011, pp. 785 – 802.

<http://dx.doi.org/10.1080/03054985.2011.636507>

TPY, Työpajatoiminta Suomessa. WWW-Dokumentti. Saatavissa:

<https://www.tpy.fi/tyopajatoiminta-suomessa/> [viitattu 16.6.2017]

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Saurama, E., Kangas, S. & Jouttimäki P. 2011. Uudistuva ja voimaannuttava aikuissosiaalityö. Helsinki, Socca.

STM. Syrjäytymistä vähentävä toimenpideohjelma. Syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävän poikkihallinnollisen ohjelman (2011-2015) loppuarvio. PDF-dokumentti. Saatavissa: [http://stm.fi/documents/1271139/1448516/Syrj%C3%A4ytymisen+v%C3%A4hent%C3%A4minen+loppuarvio+16.4.2015+%284%29.pdf/2e6be4ae-72a5-4c94-a1ff-](http://stm.fi/documents/1271139/1448516/Syrj%C3%A4ytymisen+v%C3%A4hent%C3%A4minen+loppuarvio+16.4.2015+%284%29.pdf/2e6be4ae-72a5-4c94-a1ff-7ae2e389af04)

[7ae2e389af04](http://stm.fi/documents/1271139/1448516/Syrj%C3%A4ytymisen+v%C3%A4hent%C3%A4minen+loppuarvio+16.4.2015+%284%29.pdf/2e6be4ae-72a5-4c94-a1ff-7ae2e389af04) [viitattu 11.7.2017]

Xamk 2017 julkaisuja, hankkeet. WWW-Dokumentti. Saatavissa:

<https://www.xamk.fi/tutkimus-ja-kehitys/matti-miesten-matkat-tyohon-ylisukupolvisten-tyottomyyden-kierteiden-katkaiseminen/> [viitattu 13.6.2017]

KUVALUETTELO

Kuva 1. Kuva mentorointitilanteesta. Valokuva Matti-hankkeen elämäntukupajalta 9.2. – 24.3.2017.

Kuva 2. Kuva mentorointitilanteesta. Valokuva Matti-hankkeen elämäntukupajalta 9.2. – 24.3.2017.

Kuva 3. Nuoren tekemä elämäntukun tiekartasto. Valokuva Matti-hankkeen elämäntukupajalta 9.2. – 24.3.2017.

Kuva 4. Elämän tavoitteet ja haasteet. Valokuva Matti-hankkeen elämäntukupajalta 9.2. – 24.3.2017.

Kuva 5. Pajakerralla käsiteltäviä asioita. Valokuva Matti-hankkeen elämäntukupajalta 9.2. – 24.3.2017.

LIITTEET 1. TAULUKOT

Taulukko 1. Eurostat, Change in the NEET rate for people aged 20-24 in the EU Member States, 2015/2006 (in percentage points)

Taulukko 2. Elämäntukupajan etenemissuunnitelma

LIITTEET 2. TUTKIMUSSUOSTUMUS

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

TUTKIMUSSUOSTUMUS / MATTI – MIESTEN MATKAT TYÖHÖN -HANKE

Tutkimme nuorten hyvinvointia sekä tuotamme tietoa hyvinvointia tukevia palvelujärjestelmiä varten. Hankkeen toteuttavat Metropolia Ammattikorkeakoulu ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu yhteistyössä Helsingin ja Kouvolan nuorten (työ)pajojen sekä Valtakunnallisen Työpajayhdistyksen kanssa. Hanketta rahoittaa Euroopan Sosiaalirahasto (ESR) 1.9.2016– 31.12.2018.

Kokemusasiantuntijatietoa hankitaan monenlaisilla menetelmillä. Tutkimusmateriaalina voivat olla esimerkiksi valokuvat, nuorten kertomukset ja kirjoitelmat, sosiaaliseen mediaan tuotetut aineistot ja materiaalit, fasilitaattoreiden (työ)pajamuistiinpanot, itsearviointimateriaalit ja haastattelut.

Tutkimusraporteissa voidaan esittää esimerkkejä aineistosta. Tutkimukseen osallistuneiden henkilöllisyyteen, eikä muita tunnistamiseen liittyviä tietoja esitetä missään yhteydessä. Aineistot käsitellään ja säilytetään luottamuksellisesti. Tutkimusaineistoja käsittelevät tutkijat, mahdolliset tutkimusavustajat ja aineistojen puhtaaksikirjoittajat, joita kaikkia sitoo vaitiolovelvollisuus.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, ja osallistumisen voi keskeyttää milloin tahansa. Osallistuja määrittelee millaiseen käyttöön aineiston voi luovuttaa. Lomake täytetään kahtena kappaleena, ja näistä toinen jää osallistujalle.

Annan luvan aineiston tutkimuskäyttöön

kyllä ei

Aineiston saa arkistoida mahdollista myöhempää tutkimuskäyttöä varten

kyllä ei

Päiväys /..... 2017

Osallistujan allekirjoitus ja nimenselvennös

Tutkijan allekirjoitus ja nimen-

selvennös

Lisätietoja tutkimuksesta: Jaana Poikolainen

jaana.poikolainen@xamk.fi, puh. 044 702 8832

LIITE 3. MATTI / HAASTATTELURUNKO / ELÄMÄNKULKUPAJAT

MATTI / HAASTATTELURUNKO / ELÄMÄNKULKUPAJAT**NUORET KEVÄT 2017**

Perusidea: kysytään aluksi/lopuksi taustatietoja, joita voi käyttää haastattelussa.

Haetaan kokemuksellista tietoa nuorten elämään JA (työ)pajatoimintaan liittyvistä asioista.

Keskustellaan, ei esitetä vain suoria kysymyksiä. Keskustelu on vapaaehtoista!

1. TAUSTATIEDOT

Nimi

Ikä _____

Sukupuoli nainen mies muu

Asuinpaikka

2. KOULUTUS JA KOULUTUSHISTORIA

- Missä opiskellut: koulutuspolku?
-
- Mikä motivoi kouluttautumaan?
-
- Millaisia suunnitelmia koulutuksen suhteen (jatkokoulutusta, alanvaihto tms?)

3. TYÖPAIKAT JA TYÖHISTORIA

- Missä työpaikassa/työpajassa/työtön / muu mikä? > Työhistoria Kuinka pitkään on ollut ko. työpaikassa/työtön?
 - Millaisia sinulle tärkeitä/merkityksellisiä kokemuksia sinulla on työstä? Kerro esimerkki(jä?)
 - Millainen oli (olisi paras) työpaikka ja miksi? Mikä siinä motivoi?
 - Millainen oli (olisi huonoin) työpaikka ja miksi? Mikä siinä ei motivoinut/-voisi?

-
- Millaisia tavoitteita ja toiveita koulutuksen ja työn suhteen tulevaisuutta ajatellen?
-

4. LAPSUUDEN PERHEEN AIKUISTEN AMMATIT JA KOULUTUS

-
- Perheen aikuisten (äiti, isä jne.) ammatit?
-
- Perheen aikuisten (äiti, isä jne.) korkein koulutus?
-
- Ovatko perheen aikuiset, esim. vanhemmat olleet työttöminä?

5. MILLAISEN MERKITYKSEN NUORET ANTAVAT ELÄMÄNKULKU (TYÖ)PAJOILLE?

Miten ohjauit Nuorten OTE-työpajalle?

- Työkokeilussa (työttömyyskorvaus) vai työssä (palkka)
- Kuinka kauan ollut pajalla?
- Onko ollut pajalla aiemmin?

Kuvaile tavallinen työpajapäivä (Spiraali)

Millaista hyötyä nuorten työpajasta (Spiraali) on ollut

- Millaista hyötyä elämäntapajaloista on ollut?
- Vapaaehtoisten mentoreiden merkitys elämäntapajaloilla (elämäntapajalojen tapahtumien hahmottamisessa)
-
- Onko yhdessä tekeminen/toimiminen (yhteisöllisyys) muuttunut työpajalla elämäntapajalojen myötä?
- Omaehtoisuuden ja itseohjautuvuuden kehittyminen elämäntapajaloilla?
- Osallisuuden kokemukset elämäntapajaloilla?
-
- Oman osaamisen tunnistaminen ja sen hyödyntäminen?
- Elämäntapajaloja jatkossa osana työpajatoimintaa?
- Elämäntapajaloja omien tulevaisuuden suunnitelmien selkiyttäjänä
- Miten elämäntapajaloja kannattaisi kehittää edelleen?

Miten Nuorten työpajaloja kannattaisi kehittää edelleen? (esim. Spiraali)

•

6. ELÄMÄN MERKITYKSELLISET KÄÄNNEKOHDAT ja TEKIJÄT ELÄMÄNKULUSSA

- Elämään tyytyväisyys (Satisfaction with Life Scale, Diener, Emmons, Larsen, Griffin 1985)

Alla on väittämiä, joiden suhteen voit olla samaa tai eri mieltä. Merkitse jokaisen väittämän kohdalle numero, joka kuvaa mielipidettäsi.

7. Täysin samaa mieltä
6. Samaa mieltä
5. Hieman samaa mieltä
4. Ei samaa eikä eri mieltä
3. Hieman erimieltä
2. Eri mieltä
1. Täysin eri mieltä

1. Elämäni on monin tavoin lähellä ideaalia [sellaista kuin haluan]
2. Elämäni olosuhteet ovat erinomaiset
3. Olen tyytyväinen elämäni
4. Tähän mennessä olen saanut elämässäni minulle tärkeitä asioita
5. Jos voisin elää elämäni uudelleen, en muuttaisi juuri mitään

-
- *Millaisia perusteluita edellisiin kohtiin?*
-
- Millaisia elämän käännekohtia ja merkityksellisiä tekijöitä elämänkulussa on kohdattu? (Kuvaus: jolloin nuoren osaamista on hyödynnetty, nuori on kokenut osallisuutta, ja toiminut omaehtoisesti)?
- Kerro/kuvaile jokin tilanne (muisto), jolloin koit olevasi jollekin ihmiselle (erittäin) tärkeä?
- Kerro/kuvaile jokin tilanne (muisto), jolloin koit, että sinua kuunnellaan (ja mielipiteelläsi on merkitystä)?
-
-

7. OSAAMINEN / PYSTYVYYSUSKOMUKSET / OMAEHTOISUUS / ITSEOHJAUTUVUUS

- *Osaaminen:* Millaisia sinulle tärkeitä/merkityksellisiä kokemuksia sinulla on siitä, että olet kokenut osaavasi jotakin hyvin? Kerro esimerkki(jä?) Mitä se merkitsi/merkitsee sinulle?
- *Osaaminen:* osaamista on tunnustettu ja tunnustettu julkisesti ja siitä on saatu (ehkä toistenkin kuullen) hyvää palautetta

Tiedän ja tunnistan omat vahvuuteni (perustelut)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

- *Pystyvyyssuomukset:* [Saatu positiivinen palaute ja kokemus osallisuudesta: sen yhteys uskoon omista kyvyistä & omaan toimintaan]
 - Milloin ja keneltä olet saanut hyvää ja kannustavaa palautetta? Miltä se tuntui?
 -
 - Miten tuo kokemus vaikutti sinun omaan toimintaan?
 - Teitkö jotakin toisin, paremmin kuin joku muu? Mitä? (ja mitä siitä seurasi?)
 -
- *Osallisuus* (on tullut huomioiduksi; nähdystä ja kuulluksi erilaisissa kohtaamisissa positiivisella tavalla ja on kokenut kuuluneensa ryhmään)
- *Osallisuus.* Millaisia sinulle tärkeitä/merkityksellisiä kokemuksia sinulla on siitä, että olet kokenut kuuluvasi osaksi jotakin ryhmää? Kerro esimerkki(jä?) Mitä se merkitsi sinulle? (mitä se merkitsee nykyään?)
-

8. HYVINVOINTI JA LUOTTAMUS

- Mitä ihminen tarvitsee yleisesti voidakseen hyvin?
-
- Mitä asioita nuoret itse pitävät tärkeinä omalle hyvinvoinnilleen?
-
- Nimeä 3 tärkeintä asiaa elämässäsi
 -
 - 1.
 - 2.
 - 3.

Kuinka hyvin koet voivasi vaikuttaa elämääsi? (perustelut)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Luotan helposti muihin ihmisiin () (perustelut)*

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Useimmat ihmiset ovat luotettavia () (perustelut)*

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Useimmat ihmiset ovat rehellisiä () (perustelut)*

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

*Kramer 1999

Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J & Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. Journal of Personality Assessment 49, 1-5. <http://www.yorku.ca/rokada/psycetest/lifesati.pdf>

Pavrot, W., & Diener, E. (1993). Review of the Satisfaction with Life Scale. Psychological Assessment 5, 164-172.

9. MILLAISEN MERKITYKSEN NUORET ANTAVAT PALVELUILLE?

• Mitä / Millaisia (tuki)palveluita on käytetty viimeisten 2 vuoden aikana? (esim. TE-palvelut, Sosiaali- ja terveysala)

- Miten käytetyt palvelut toimivat?
- Miten asiakkaisiin suhtaudutaan?
- Millaisia palveluiden kehittämisehdotuksia ja palveluideoita?

•

Useimmat palvelujärjestelmät ovat luotettavia (esim. TE-palvelut, Sosiaalipalvelut)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Palveluiden tuottajat luottavat minuun (esim. virkamiehet TE-palveluissa)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
